

Uniunea Democrată Maghiară din România
Serviciul de reprezentare și asistență juridică
“Mikó Imre,,

RAPORT

asupra problemelor referitoare la angajamentele asumate de România privind protecția și dreptul de a utiliza limba maghiară, prin ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare, adoptată la Strasbourg la 5 noiembrie 1992¹

**întocmit cu ocazia celui de-al doilea Raport periodic
depus de România la Secretarul General al Consiliului Europei**

**Înaintat Secretarului General al Consiliului Europei și
Comitetului de Experți al Consiliului Europei**

Cluj Napoca
2016

---

¹ Ratificată de România prin Legea nr. 282 din 24 octombrie 2007, publicată în M.Of. nr. 752 din 6 noiembrie 2007

I. Introducere

1. România a ratificat Cartea europeană a limbilor regionale sau minoritare, adoptată la Strasbourg la 5 noiembrie 1992² (în continuare Carta), asumându-și o serie de obligații privind protecția limbilor regionale sau minoritare utilizate pe teritoriul său. În art. 2 lit. k) din Legea de ratificare nr. 282/2007, România își asumă aplicarea prevederilor Cartei pentru limba maghiară în limitele stabilite de art. 5 lit. e) din Legea de ratificare.
2. Limba maghiară este limba maternă a comunității maghiare din România, care potrivit datelor preliminare ale Recensământului populației României din 2011 constituie 6,5% (aprox. 1,25 milioane de persoane) din populația **stabilă** a României. Populația de etnie maghiară este majoritară în județele Harghita (84,8%) și Covasna (73,6%), respectiv, înregistrează ponderi ridicate și în județele: Mureș (37,8%), Satu Mare (34,5%), Bihor (25,2%) și Sălaj (23,2%). Maghiarii sunt prezenți în număr procente între 5-20% în județele Cluj, Hunedoara, Alba, Timiș, Maramureș.³
3. Limba maghiară constituie una dintre elementele fundamentale ale identității culturale și etnice ale comunității maghiare din România și cel mai important instrument de păstrare și dezvoltare a acesteia. Dreptul de utilizare a limbii maghiare a fost supus unor restricții și eliminări treptate și totale în perioada regimului comunist al României, în domeniile următoare: învățământ, servicii publice, justiție, administrație publică, cultură, mass-media și chiar și în sfera vieții private.⁴ Politica de restricții și eliminare treptată și totală a utilizării limbii maghiare în regimul comunist a constituit una dintre principalele instrumente de asimilare a minorității maghiare din România.
4. Recunoașterea și afirmarea practică a drepturilor lingvistice ale comunității maghiare - ca parte a drepturilor minorităților naționale - a fost una dintre cerințele fundamentale la care s-a obligat România în procesul de aderare la structurile euro-atlantice. Monitorizarea aplicării efective în practică a drepturilor lingvistice constituie un instrument important pentru evoluția comunității maghiare în demersul său de păstrare și dezvoltare a identității naționale minoritare.
5. Prezentul material, a fost redactat în temeiul art. 16 pct. (2) din Carta europeană a limbilor regionale și constituie un raport asupra problemelor referitoare la angajamentele asumate de România privind protecția și asigurarea dreptului de a utiliza limba maghiară, în conformitate cu partea a III-a din Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, adoptată la Strasbourg la 5 noiembrie 1992, ratificată de România prin Legea nr. 282/2007. Raportul urmărește să aducă în atenție lipsurile și deficiențele în protecția și asigurarea dreptului de a utiliza limba maghiară în România prin analiza următoarelor domenii: legislația, interpretarea și aplicarea practică a legislației în domeniile aferente.
6. Raportul cuprinde o serie de recomandări constructive pentru remedierea deficiențelor constatate.

---

² Legea nr. 282 din 24 octombrie 2007 pentru ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare, adoptată la Strasbourg la 5 noiembrie 1992

³ A se vedea Comunicat de presă – Comisia Centrală pentru Recensământul Populație și Locuințelor - din 2 februarie 2012 privind rezultatele provizorii ale Recensământului Populației și Locuințelor – 2011, pag. 4 - Structura etnică a populației stabile a României, accesibil la http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/02/Comunicat_DATE_PROVIZORII_RPL_2011_.pdf

⁴ A se vedea Raport – Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, Situația Minorităților Naționale – Maghiarii, pag. 523, a se vedea pag. 532 – Impactul măsurilor regimului comunist asupra învățământului, culturii și utilizării limbii materne, accesat pe http://www.presidency.ro/static/ordine/RAPORT_FINAL_CPADCR.pdf

Serviciul de reprezentare și asistență juridică “Mikó Imre,, din cadrul UDMR va prezenta o declarație privind politica urmărită de România în conformitate cu partea a II-a a Cartei, potrivit art. 16 pct.(2) din convenția internațională în cauză.

II. Despre organizația aplicantă

7. **Uniunea Democrată Maghiară din România – U.D.M.R.** este persoană juridică înregistrată în România, cu sediul în București, str. dr. Lister nr. 57, sector 5, cu sediul executiv în Cluj Napoca, str. Republicii nr. 60. Pagină oficială de prezentare a organizației este www.rmdsz.ro / www.udmr.ro / <http://www.dahr.ro/>.
8. Uniunea este asocierea comunității naționale maghiare din România, constituită în vederea apărării, reprezentării publice și coordonării intereselor acestei comunități, și care – în interesul apărării, păstrării și dezvoltării identității naționale, al realizării egalității de șanse pe plan economico-social și al rămânerii pe pământul natal – promovează auto-organizarea comunității, îmbunătățirea condițiilor de trai pe plan material și spiritual, desfășurându-și activitatea sub semnul democrației și a pluralismului.
9. Uniunea este singura organizație de reprezentare a comunității maghiare în Parlamentul României după căderea comunismului (1989), în prezent grupul parlamentar al U.D.M.R. numărând 18 deputați și 8 senatori.
Încă de la înființarea sa, UDMR și-a asumat cauza integrării României în structurile Uniunii Europene, contribuind prin rolul său politic la aderarea României la Uniunea Europeană și NATO. UDMR, comunitatea maghiară, a fost și este **un factor important de democratizare și stabilitate a României** prin susținerea adoptării și implementării principiilor democratice, a drepturilor omului și a minorităților naționale.
10. **Serviciul de reprezentare și asistență juridică “Mikó Imre,,** a fost înființat și funcționează în cadrul UDMR cu scopul de a monitoriza respectarea drepturilor minorității naționale maghiare, a formula plângeri în cazul încălcării acestor drepturi, a primii petiții, a acorda asistență juridică victimelor discriminării pe criteriu etnic, a formula puncte de vedere și asistență forurilor de specialitate ale Uniunii.

III. Scopul și metodologia raportului

11. Scopul raportului este urmărirea evoluției protecției limbii maghiare în România, a gradului de utilizare a acesteia în conformitate cu cerințele Cartei ratificate. Din acest motiv autorii prezentului material, analizează cel de-al doilea raport al guvernului României, depus în 2016 în oglinda recomandărilor Comitetului de Experți din 2012, prezentând în paralel situația actuală a utilizării limbii maghiare în România, având la bază principiul efectului util. În consecință, alături de analiza stării legislației, raportul secundar își propune să ofere o imagine reală și actuală a situației respectării obligațiilor asumate prin ratificarea Cartei de România.
12. Raportul este structurat pe domeniile de protecție din Cartă: Învățământ (art. 8), Justiție (art. 9), Autorități administrative și servicii publice (art. 10), Mijloace de comunicare (art.11), Activități și facilități culturale (art.12), Viața economică și socială (art. 13), Schimburi transfrontaliere (art.14) și Informare (art. 6). Domeniile de protecție sunt analizate pe paragrafe și subparagrafe potrivit punctelor ratificate din Cartă de România în cazul limbii maghiare.
13. Raportul se fundamentează pe o analiză a legislației, a interpretării și aplicării acesteia, conținând exemple concrete de limitare și refuz a aplicării obligațiilor legale privind utilizarea limbii

maghiare. De asemenea, au fost formulate o serie de propuneri cu privire la remedierea problemelor constatate în aplicare drepturilor lingvistice ale comunității maghiare din România.

14. Raportul a utilizat date publice rezultate din activitatea de monitorizare a Serviciului de reprezentare și asistență juridică “Mikó Imre,, date din rapoarte publice, statistici oficiale și informații din mass-media.

IV. Considerațiile generale privind situația aplicării Cartei

15. În cadrul primului ciclu de monitorizare, Comitetul de Experți și-a exprimat regretul față de întârzierea de 18 luni, cu care România a depus raportul inițial de monitorizare. Termenul de depunere al celui de-al doilea raport vizând perioada de monitorizare pe anii 2010-2013 a fost sfârșitul anului 2013. Termenul de depunere a fost întârziat de România cu mai mult de 2 ani.
16. Constatăm că România a depus Raportul de țară pentru perioada 2010-2013 la data de 2 martie 2016, cu o întârziere considerabilă care afectează substanțial aplicarea efectivă a Cartei. Astfel, nedepunerea la termen a raportului de țară conduce la imposibilitatea monitorizării aplicării Cartei în timp real, util, împiedică corectarea problemelor identificate pe parcursul exercițiului de monitorizare și exprimă minimalizarea de către statul român a importanței acestui instrument internațional în asigurarea protecției utilizării limbii maghiare. Întârzierea depunerii raportului de țară ne-a obligat la prezentarea tuturor incidentelor din perioada 2010-2016, acestea constituind un proces în derulare.
17. În cadrul primului ciclu de monitorizare, Comitetul de experți a constatat că lipsa informațiilor privind implementarea unora dintre obligațiile angajate, respectiv greșita interpretare a domeniului de aplicare a unora dintre prevederile Cartei conduce la concluzia că România nu are o viziune structurată privind aplicarea Cartei. Totodată, informațiile furnizate de către stat autorităților locale responsabile de aplicarea prevederilor Cartei și a legii de implementare sunt insuficiente. Ca urmare, Comitetul de experți recomandă României să determine pașii concreți pentru implementarea punctuală a fiecărei obligații la care statul s-a angajat, stabilind și cadrul temporar pentru efectuarea acestor pași, prin cooperarea organizațiilor de minorități și a autorităților locale.
18. Raportul de țară din 2016 afirmă că implementarea obligațiilor asumate este mai efectivă decât în perioada primului ciclu de monitorizare, însă evită prin folosirea unui limbaj mult prea general prezentarea punctuală a măsurilor adoptate în vederea îmbunătățirii mecanismului de implementare a obligațiilor asumate din Cartă.
19. În raportul adoptat în data de 2 iunie 2012, Comitetul de experți își exprimă dezacordul cu privire la limitarea aplicării art. 10 din Convenție doar în acele unități administrativ-teritoriale unde populația aparținând minorității naționale este egală sau depășește 20% din populație. Comitetul consideră că această limitare duce la o rezervare teritorială, ceea ce contravine spiritului Cartei. În orice caz, consideră că limita minimă de 20% este mult prea ridicată și privează în mod nechibzuit mulți vorbitori ai unei limbi minoritare de drepturile acordate de Cartă în cazul în care aceștia nu locuiesc într-o singură unitate administrativ teritorială. Prin urmare, Comitetul de experți invită statul român să reconsidere limita de 20%, respectiv să promoveze aplicarea prevederilor Cartei și în cazul în care populația minoritară nu atinge pragul de la care aplicarea legii este obligatorie. Întrucât raportul de țară din 2012 este formulat în termeni mult prea generali, motiv pentru care Comitetul de experți nu poate evalua atitudinea autorităților față de unitățile administrativ-teritoriale în care populația minoritară nu atinge pragul de 20%, Comitetul

solicită statului român să-l informeze și cu privire la acordarea voluntară a drepturilor prevăzute de Cartă.

20. Autorii prezentului raport constată că România nu a adoptat nicio măsură prin care să încurajeze aplicarea voluntară a drepturilor referitoare la utilizarea limbilor minoritare prevăzute de art. 10 din Cartă și în continuare, drepturile sunt drepturi individuale, care au caracter facultativ și nu imperativ în cazul în care numărul persoanelor aparținând minorității naționale nu atinge pragul de 20% din populație. De asemenea, în multe cazuri, legislația națională referitoare la utilizarea sau promovarea limbilor minorităților naționale este lacunară, sau deși obligațiile asumate prin convențiile aferente sunt evidente, aplicarea lor este împiedicată de lipsa normelor de aplicare, respectiv de o interpretare excesiv de restrictivă.
21. Cu privire la reorganizarea iminentă a unităților teritoriale administrative din România, Comitetul de experți contraindică varianta de reorganizare prin care județele Mureș, Harghita și Covasna să fie integrate într-o unitate administrativ-teritorială mai mare, a cărei compoziții lingvistice să fie în dezavantajul populației aparținând minorității maghiare. În consecință, a încurajat statul român ca prin reorganizarea administrativă să nu împiedice promovarea și folosirea limbii maghiare din acest ținut.
22. Ținutul Secuiesc este o regiune istorică și geografică care acoperă județele Harghita, Covasna și parțial Mureș, locuită în proporție de peste 80% de maghiari. 38% (470.343 de persoane) dintre maghiarii din România trăiesc în această regiune. Ținutul Secuiesc este singura regiune din România în care maghiarii trăiesc compact, majoritari și care a supraviețuit, cu pierderi, politicilor de asimilare a regimului naționalist-comunist din epoca Ceaușescu. Această comunitate are o tradiție istorică, culturală și economică într-un spațiu teritorial comun. Autoritățile române prin acțiuni sistematice **refuză dreptul la utilizarea limbii maghiare și prin urmare, la exprimarea identității acestei comunități maghiare compacte.**
23. Interdicțiile privesc, cu titlul de exemplu, următoarele elemente identitare:
- dreptul de a intona în locuri publice Imnul secuiesc și Imnul maghiarilor;
  - dreptul de a finanța ziare, reviste locale în limba maghiară, fără obligația traducerii lor în totalitate în limba română;
  - dreptul de a inscripționa pe frontispiciul clădirilor publice, cum ar fi a primăriilor denumiri tradiționale, de exemplu “casa orașului,, sau “casa comunei,,.

V. Art. 8 Învățământ

Consideratii generale

24. Comitetul de experți constată în raportul său din 2012 că în ciuda faptului că România a ratificat cu privire la limba maghiară articolele 8.1.a.i, b.i, c.i și d.i, care obligă statul să asigure educație în limba minoritară fără cererea prealabilă a studenților sau a părinților dar în practică, statul impune un număr minim de cereri din partea elevilor sau a părinților pentru asigurarea educației în limba maghiară. În continuare, Comitetul constată, că în multe județe, precum Timiș/Temes, Arad, Bihor/Bihar, Satu Mare/Szatmár/Sathmar, Maramureș/Máramaros, Sălaj/Szilágy, Cluj/Kolozs, Alba/Fehér, Hunedoara/Hunyad, Sibiu/Hermannstadt/Nagyszeben, Bistrița-Năsăud/Beszterce-Naszód, Mureș/Maros, Harghita/Hargita, Covasna/Kovászna, Brașov/Kronstadt/Brassó, Bacău/Bákó și București copii nu beneficiază întotdeauna de educație continuă în limba maghiară pe întreaga perioadă de școlarizare cuprinsă între grădiniță și liceu.

25. Raportul de țară enumeră o serie de informații prin care se urmărește a se dovedi îmbunătățirea asigurării drepturilor prevăzute de art. 8, însă aceste informații sunt lacunare și nu oferă a imagine globală a educației în limba maghiară. Și în acest domeniu, raportul de țară omite să prezinte situația reală a implementării obligațiilor asumate de România prin ratificarea Cartei.
26. România a cunoscut o reformă substanțială în domeniul educației prin adoptarea Legii educației naționale nr. 1 din 5 ianuarie 2011. Actul normativ consacră ”principiul recunoașterii și garantării drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase”.⁵
27. De asemenea, potrivit art. 10 din Legea educației naționale nr. 1/2011 învățământul este un serviciu de interes public și se desfășoară și în limbile minorităților naționale. Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul să studieze și să se instruiască în limba maternă, la toate nivelurile, tipurile și formele de învățământ preuniversitar, în condițiile legii.⁶
28. **Observațiile pe acest domeniu de activitate vizează elemente grave privind neaplicarea în practică a legii educației naționale.**

Analiză pe paragrafe și subparagrafe ale domeniului protejat

29. Articolul 8:

Paragraful 1. În materie de învățământ, părțile se angajează, în ceea ce privește zonele în care sunt folosite astfel de limbi, în funcție de situația fiecăreia dintre aceste limbi și fără a aduce atingere limbii (limbilor) oficiale a (ale) statului:

30. **Subparagraful a) (i)** să prevadă desfășurarea unei educații preșcolare în limbile regionale sau minoritare respective;

- angajament parțial îndeplinit -

31. Sistemul național de învățământ preuniversitar cuprinde nivelul **de educație timpurie** (0-6 ani), formată din nivelul **antepreșcolar** (0-3 ani) și învățământul **preșcolar** (3-6 ani), care cuprinde grupa mică, grupa mijlocie și grupa mare.⁷ Educația **antepreșcolară** se organizează în **creșe**, după caz, în **grădinițe și în centre de zi**.⁸

32. Deși, persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul să studieze și să se instruiască în limba maternă, la toate nivelurile, tipurile și formele de învățământ preuniversitar⁹, în practică nu se asigură acest drept la nivel **antepreșcolar (0-3) ani**. Astfel, în educația preșcolară care se organizează în **creșe**, sau, după caz, **în grădinițe și în centre de zi**, nu se asigură pedagogi și îngrijitori vorbitori de limba maghiară. Cu titlu de exemplu, în cazul Creșei “Sfântul Iosif”, din Municipiul Oradea din anul 2013 nu există nici un pedagog sau îngrijitor cunoscător a limbii maghiare. Administrația Socială Comunitară Oradea – Consiliul Local Oradea a refuzat cerera părinților și organizațiilor reprezentative a cetățenilor români aparținând minorității maghiare de a angaja sau de prelungi transferul unor pedagogi de limba maghiară, cu motivarea că angajările

⁵ Art. 3 lit. i) din Legea educației naționale nr.1/2011

⁶ Art. 45 alin. (1) din Legea educației naționale nr.1/2011

⁷ Art. 23 alin. (1) lit.1) din Legea educației naționale nr.1/2011

⁸ Art. 27 alin. (1) din Legea educației naționale nr.1/2011

⁹ Art. 45 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011

sunt blocate prin lege iar scăderea numărului de copii a condus la concedierea pedagogului detașat vorbitor de limba maghiară.¹⁰

Obligația de a asigura personalul didactic necesar desfășurării educației antepreșcolare se face de către autoritățile administrației publice locale, împreună cu inspectoratele școlare, cu respectarea standardelor de calitate și a legislației în vigoare.¹¹

Legea educației naționale este interpretată în sensul că la nivelul educației preșcolare – antepreșcolar (0-3 ani) nu se pot organiza grupe cu predare în limba maghiară în **creșe**, respectiv **grădinițe sau centre de zi**.

- 33.** La nivelul educației **preșcolar (3-6) ani** reclamăm faptul că nu există posibilitatea legală de a asigura ore de limba maghiară, la cerere, copilului care frecventează o unitate preșcolară cu predare în limba oficială a statului sau într-o limbă internațională.
- 34.** Nu există date publice cu privire la numărul de copii care învață în limba maghiară la nivel preșcolar, numărul de pedagogi care predau în limba maghiară la nivel preșcolar și numărul de unități preșcolare în care se predă în limba maghiară.
Nu există studii, rapoarte, date ale autorităților publice cu privire la evoluția și necesitățile de predare în limba maghiară la nivel preșcolar.
- 35. Subparagraful b) (i)** să prevadă desfășurarea unui învățământ primar în limbile regionale sau minoritare respective;
- angajament parțial îndeplinit -
- 36.** Învățământul preuniversitar include ciclul primar, care cuprinde clasa pregătitoare și clasele I-IV.¹² La acest nivel se asigură dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale să se instruiască în limba maternă, toate disciplinele se studiază în limba maghiară (excepție limba română) la clasele de predare în această limbă.¹³
- 37.** Nu există date cu privire la posibilitatea studierii limbii maghiare, la cerere, în cazul elevilor care frecventează clase cu predare în alte limbi (limba română sau o limbă de circulație internațională).
Nu există rapoarte și evaluări publice, periodice cu privire la situația învățământului primar în limba maghiară.
- 38.** O problemă semnalată este însă modul de predare a limbii române, întrucât limba română este predată pretutindeni la nivel de limbă maternă, indiferent de linia de studiu, indiferent de limba maternă a respectivului elev. În concret, problema este evidentă în cazul copiilor crescuți într-un mediu în care în perioada preșcolară se vorbește aproape exclusiv limba maghiară (cum ar fi, de pildă, județul Harghita, Covasna) și copiii sunt nevoiți să înceapă să învețe limba română ca și cum aceasta ar fi limba lor maternă, mai ales în situația în care programa școlară include scriitori clasici și opere scrise într-o limbă română arhaică, dificilă și pentru vorbitorii nativi. Deși există prevedere legală care permite studierea limbii române de către minorități ca o limbă secundară, aceasta nu își găsește rostul în practică. Metodologia în vederea aplicării legii respective a fost elaborată doar parțial după cinci ani de la adoptarea legii, iar manualele nu au fost încă redactate.
- 39.** Neaplicarea prevederilor legale conduce la dificultăți majore în învățarea limbii române și cu siguranță nu ajută la dezvoltarea abilității de a vorbi fluent limba, de a purta o conversație în

¹⁰A se vedea articol pe site-ul <http://kronika.ro/erdelyi-hirek/egyenlotlen-bolcsodei-egyenloseg> , accesat la data de 19 octombrie 2013

¹¹ Art. 27 alin. (3) din Legea educației naționale nr. 1/2011 din Legea educației naționale nr.1/2011

¹² Art. 23 alin. (1) lit. b) din Legea educației naționale nr. 1/2011

¹³ Art. 45 alin.(1) din Legea educației naționale nr.1/2011

limba română. Această practică este așadar puternic discriminatorie față de copii maghiari, cărora li se încalcă șansa de a învăța limba oficială la o vârstă fragedă. Învățarea limbii române, vorbirea fluentă a acesteia este în interesul copiilor maghiari, iar predarea adecvată a acesteia nu este asigurată, ceea ce generează probleme pe termen lung.

40. Statul român nu a creat și implementat programe de meditații la materia limba și literatura română pentru elevi, cetățeni români aparținând minorității maghiare. Astfel de programe sunt implementate de asociații și fundații cu finanțare din partea Guvernului Ungariei în județele Harghita și Covasna. Procentul elevilor maghiari care au promovat examenul de bacalaureat la materia limba și literatura română a crescut substanțial în rândul celor care au beneficiat de programul de meditații.
41. **Subparagraful c) (i)** să prevadă desfășurarea unui învățământ secundar în limbile regionale sau minoritare respective;
- angajament parțial îndeplinit -
42. Învățământul secundar cuprinde: învățământul secundar inferior sau gimnazial – clasele V-IX și învățământul superior sau liceal - clasele X-XII/XIII, cu următoarele filiere: teoretică, vocațională și tehnologică.¹⁴ La acest nivel se asigură dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale să se instruiască în limba maternă, toate disciplinele se studiază în limba maghiară (excepție limba română) la clasele de predare în această limbă.¹⁵
43. Nu există date cu privire la posibilitatea studierii limbii maghiare, la cerere, în cazul elevilor care frecventează clase cu predare în alte limbi (limba română sau o limbă de circulație internațională).
44. Există practici de stabilire a planurilor de școlarizare în care se prevăd locuri substanțial mai reduse pentru învățământul în limba maghiară pentru clasele a IX-a., raportat la numărul de elevi care studiază în limba maghiară și sunt absolvenți de clasa a VIII-a. Stabilirea numărului de școlarizare a elevilor se face în funcție de cadrele didactice avute la dispoziție pentru ciclul secundar superior, care sunt în majoritate pedagogi care predau doar în limba română, și nu în funcție de numărul de elevi absolvenți de clasa a VIII-a cu predare în limba maghiară.¹⁶ Chiar dacă această practică a fost declarată discriminatorie de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, decizie menținută de Înalta Curte de Casație și Justiție, ea continuă să fie aplicată de către inspectoratele școlare județene și de Ministerul Educației Naționale.
45. Nu există rapoarte și evaluări publice, periodice cu privire la situația învățământului secundar în limba maghiară.
46. **Subparagraful d) (i)** să prevadă desfășurarea unui învățământ tehnic și vocațional în limbile regionale sau minoritare respective;
- angajament parțial îndeplinit -
47. Învățământul preuniversitar cuprinde: învățământul profesional, cu durată între 6 luni și 2 ani și învățământul terțiar nonuniversitar, care include învățământul postliceal.¹⁷ Teoretic, potrivit legii, la acest nivel se asigură dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale să se instruiască în

¹⁴ Art. 23 alin. (1) lit. c) din Legea educației naționale nr.1/2011

¹⁵ Art. 45 alin.(1) din Legea educației naționale nr.1/2011

¹⁶ A se vedea *raportul alternativ privind aplicarea Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare în România* – Mișcarea pentru Angajament Civic, accesat la http://www.cemo.ro/ro/bilingvism_2011.html

¹⁷ Art. 23 alin.1 lit.d) și e) din Legea educației naționale nr. 1/2011

limba maternă la toate disciplinele (excepție limba română).¹⁸ În practică, nu există pedagogi suficienți pentru asigurarea predării în limba maghiară, elevii fiind obligați să învețe în limba oficială a statului. Această realitate conduce și la adoptarea planurilor de școlarizare în funcție de cadrele didactice și nu în temeiul necesităților pedagogice ale elevilor.

48. Nu există rapoarte și evaluări publice, periodice cu privire la situația învățământului tehnic și vocațional în limba maghiară.

49. **Subparagraful e) (i)** să prevadă desfășurarea unui învățământ universitar și a altor forme de învățământ superior în limbile regionale sau minoritare;
- angajament parțial îndeplinit -

50. Legea educației naționale nr. 1/2011 prevede prin art. 135 următoarele:

“Alin. (1) Învățământul superior pentru minoritățile naționale se realizează:

- a) în instituții de învățământ superior în cadrul cărora funcționează facultăți/linii/programe de studii cu predare în limba maternă;
- b) în instituții de învățământ superior multiculturale și multilingve; în acest caz se constituie secții/linii cu predare în limbile minorităților naționale;
- c) în cadrul instituțiilor de învățământ superior pot fi organizate grupe, secții sau linii de predare în limbile minorităților naționale, în condițiile legii.

(2) Linia de studiu din cadrul universității multilingve și multiculturale se organizează în departamente. Cadrele universitare aparținând liniei de studiu adoptă și elaborează un regulament de funcționare propriu, care stabilește procedurile de alegere și alte aspecte specifice structurilor organizatorice ale liniei de studiu respective în concordanță cu Carta universitară, în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi.

(3) Secția de studiu este o formă de organizare a învățământului universitar într-o limbă a minorităților naționale, care poate fi instituționalizată, atât la nivelul universității, cât și în cadrul unei facultăți, prin departamentul secției, care are în componență programele de studiu și structurile organizatorice aferente. Secțiile beneficiază de autonomie universitară în organizarea activităților didactice.

(4) În învățământul universitar pentru minorități naționale, se asigură pregătire în ciclul I de studii universitare - licență, în ciclul II de studii universitare - master și în ciclul III de studii universitare - doctorat, precum și în învățământul postuniversitar în limba maternă.

(5) Finanțarea de bază se calculează după un coeficient mărit pentru studenții care urmează cursurile în limba unei minorități naționale.,,

51. Deși prevederile noii Legi a educației naționale prezintă cele mai largi drepturi pentru învățământul universitar în limba maghiară, în prezent statul român refuză în continuare înființarea unei universități de stat cu predare în limba maghiară, care ar crea premisele pentru asigurarea efectivă a dreptului respectiv.

În acest moment funcționează două universități cu predare în limba maghiară finanțate de Ungaria: Universitatea “Sapientia,, și Universitatea “Partium,,.

52. În România există 3 universități multiculturale și multilingve: Universitatea “Babeș-Bolyai,, Universitatea de Arte din Târgu-Mureș și Universitatea de Medicină și Farmacie și Târgu Mureș. Primele două universități au respectat și au aplicat în termen util prevederile Legii educației în privința înființării secțiilor/liniilor cu predare în limba maghiară, **Universitatea de Medicină și Farmacie din Târgu Mureș (în continuare UMF Târgu Mureș) refuză aplicarea acestei obligații legale.**

---

¹⁸ Art. 45 alin.(1) din Legea educației naționale nr.1/2011

53. Astfel, articolul 39 din Carta universitară a UMF Târgu Mureș prevede ca formă de organizare pentru învățământul în limba maghiară doar departamentele. Această structură nu dispune de un regulament de funcționare propriu, un grad de gestionare independentă sau autonomie universitară în organizarea activității didactice în limba maghiară, astfel cum dispun liniile de studiu sau secția de studiu. Gravitatea faptei Senatului UMF Târgu Mureș este dublată de deciziile instanțelor de judecată care au obligat Ministerul Educației și Cercetării să avizeze această nelegalitate.¹⁹
54. UMF Târgu Mureș a fost înființată prin Decretul - Lege nr. 402 emis de Regele Mihai I la 28 mai 1946, ca universitate de stat cu predare în limba maghiară iar în anii 1960 sub regimul comunist a fost supusă unui proces de eliminare a predării în limba maghiară.
55. Nerespectarea de către Senatul UMF Târgu Mureș a prevederilor Legii educației naționale referitoare la universităților multiculturale în cazul predării în limba maghiară, afectează în mod grav dreptul la educație în științele medicale în limba maghiară - un domeniu de tradiție a comunității maghiare și considerăm că, constituie o măsură de asimilare a comunității științifice maghiare din UMF Târgu Mureș.
56. A doua reglementare, care afectează în mod grav învățământul medical în limba maghiară la UMF Târgu Mureș, este reprezentată de noua prevedere formulată prin art. 46 din Carta universitară a instituției, potrivit căreia **lucrările practice, stagiile, seminariile, practica de specialitate și examenele de finalizare se susțin potrivit prevederilor Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior A.R.A.C.I.S., exclusiv în limba română.**
57. În motivarea deciziei, UMF Târgu Mureș invocă necesitatea cunoașterii de către studenții care învață în limba maghiară, a limbajului medical de specialitate român și se acoperă cu o adresă manipulativă a A.R.A.C.I.S. Astfel, prin adresa nr. 1982 din 25.04.2013, Agenția Română de Asigurare a Calității Învățământului Superior (A.R.A.C.I.S.) arată că lucrările practice, stagiile, seminariile, practica de specialitate și examenele de finalizare trebuie susținute în limba română. Pentru motivarea acestei decizii, A.R.A.C.I.S. invocă art. 53 cu titlul Cunoștințe lingvistice din Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 septembrie 2005 privind recunoașterea calificărilor profesionale, având următorul conținut: *“persoanele care beneficiază de recunoașterea calificărilor profesionale trebuie să cunoască limbile necesare exercitării profesiei în statul membru gazdă,,* Or, România **nu este stat membru gazdă** pentru cetățenii români aparținând minorității maghiare, **ci statul de origine.**
58. Prevederea din Directiva în cauză se aplică acelor situații în care un cetățean român, absolvent de medicină în România, **dorește să profeseze ca medic, de exemplu în Franța sau Germania, caz în care el trebuie întra-devăr să cunoască limba statului gazdă, respectiv, franceza sau germana.**
59. Nu se poate admite nici a doua motivație a UMF Târgu Mureș, respectiv lipsa cadrelor didactice pentru predarea în limba maghiară și imposibilitatea de a scoate la concurs posturi pentru cadre didactice care cunosc limba maghiară . Condiția cunoașterii unei limbi străine nu constituie discriminare, dacă aceasta **constituie o cerință ocupațională autentică** potrivit fișei postului și se urmărește un scop legitim, iar metodele de atingere ale acestuia sunt adecvate și necesare. Cerința cunoașterii limbii maghiare, pentru cadrele didactice care urmează să predea studenților înscriși la cursurile în limba maghiară, este legitimă.

---

¹⁹ Sentința nr. 91 din ședința publică din 11 mai 2012 a Curții de Apel Târgu-Mureș, Secția Contencios Administrativ și Sentința nr. 84 din 4 mai 2012 a Curții de Apel Târgu-Mureș, ambele menținute în căile de atac

60. Nu negăm importanța cunoașterii limbajului medical de specialitate în limba oficială a statului. Considerăm că asigurarea acestei cerințe este responsabilitatea UMF Târgu Mureș, dar ea trebuie atinsă prin programe de studiu al limbajului medical de specialitate în limba oficială pe toată perioada anilor de studiu și nu prin predarea exclusivă în limba română a lucrărilor practice, stagiilor, seminariilor, a practicii de specialitate și a examenelor de finalizare.
61. Soluția nediscriminatorie este ca **lucrările practice, stagiile, seminariile, practica de specialitate și examenele de finalizare să fie susținute atât în limba română, cât și în limba maghiară.**
62. Această măsură încalcă dreptul la învățământul medical universitar în limba maghiară, limitează posibilitatea de adoptare a unei strategii de resurse umane prin care să se creeze un număr rezonabil de cadre universitare capabile să predea în limba maghiară. În acest moment există **34 de posturi didactice de predare vacante în limba maghiară iar din totalul de 55 de discipline, 42 de discipline (76,3%) NU sunt acoperite corespunzător cu cadre didactice maghiare, prin raportare** la o medie de 200 de studenți, care studiază în limba maghiară / an de studiu.
63. **Această stare de fapt este consecința directă a politicii de asimilare și eliminare a învățământului medical în limba maghiară, desfășurată în perioada comunistă, menținută sub alte forme și intensitate până în zilele noastre.**
64. Neaplicarea legii educației naționale prin excluderea limbii maghiare din învățământul practic împiedică accesul cadrelor didactice cu predare în limba maghiară să obțină îndeplinirea criteriilor necesare ocupării posturilor didactice scoase la concurs.
65. Constatăm cu îngrijorare că această situație creată de Senatul UMF Târgu Mureș nu a fost considerată de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării discriminatorie și încalcă totodată principiul egalității în exercitarea dreptului la educație (vezi decizia CNCDD din data de 16 octombrie 2013).
66. Din cauza politicii de asimilare și eliminare a învățământului medical în limba maghiară, conducerea nu este în măsură să îndeplinească condițiile de acreditare a unei secții de predare în limba maghiară – se refuză reglementarea unei linii de predare în limba maghiară cu un grad de autonomie administrativă – se exclude limba maghiară din lucrările practice, stagiile, seminariile, practica de specialitate și examenele de finalizare limitându-se posibilitatea de recrutare a asistenților universitari, care ar putea îndeplini condițiile pentru ocuparea funcțiilor didactice medicale, prin concurs. UMF Târgu Mureș aplică principiul “încrederea este bună dar controlul este și mai bun,,.
67. Din nomenclatorul oficial al programelor de studii universitare acreditate, nomenclator prevăzut orin Hotărârea de Guvern nr. 493/2013²⁰ reiese că cea mai mare parte a programelor nu sunt asigurate și în limba maghiară.

---

²⁰ *Hotărârea nr. 493/2013 privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor și al specializărilor/programelor de studii universitare, a structurii instituțiilor de învățământ superior, a domeniilor și programelor de studii universitare acreditate sau autorizate să funcționeze provizoriu, a locațiilor geografice de desfășurare, a numărului de credite de studii transferabile pentru fiecare program de studii universitare, formă de învățământ și limbă de predare, precum și a numărului maxim de studenți care pot fi școlarizați în anul universitar 2013-2014.*

68. De altfel, nu există rapoarte și evaluări publice, periodice cu privire la situația învățământului universitar în limba maghiară.
69. **Subparagraful f) (i)** să ia măsuri pentru organizarea de cursuri de educație pentru adulți sau de educație permanentă desfășurate în principal ori integral în limbile regionale sau minoritare;
- angajament parțial îndeplinit sau neîndeplinit –
70. Nu există cursuri oficiale/instituționalizate de educație pentru adulți sau de educație permanentă desfășurate în principal ori integral în limba maghiară.
71. **Subparagraful g)** să ia măsuri pentru asigurarea predării istoriei și a culturii pe care limba regională sau minoritară le exprimă;
- angajament parțial îndeplinit -
72. Predarea istoriei și a culturii în limba maternă este asigurată, dar metodologia, planul de învățământ, programa didactică este elaborată numai în limba română. Un alt aspect îngrijorător al educației minorităților este refuzul statului de a permite învățarea istoriei strămoșilor acestora. Recent a fost publicat un manual de istorie a secuilor, o comunitate maghiară cu o puternică identitate regională, de către consiliile județene din Covasna și Harghita. În ciuda faptului că manualul a fost scris de istorici renumiți și lecturat de academicieni, această lucrare a fost interzisă în școli.
73. **Subparagraful h)** să asigure pregătirea de bază și permanentă a cadrelor didactice necesare punerii în aplicare a acelor dintre paragrafele a)-g) acceptate de parte;
- angajament parțial îndeplinit –
74. Nu există o strategie națională pentru pregătirea de bază și permanentă a cadrelor didactice necesare punerii în aplicare a prevederilor Cartei. Toate documentele, rapoartele, adeverințele, contractele școlare sunt redactate numai în limba română.
75. **Subparagraful i)** să creeze unul sau mai multe organe de control însărcinate să urmărească măsurile adoptate și progresele realizate în direcția instituirii ori a dezvoltării predării limbilor regionale sau minoritare și să realizeze asupra acestor chestiuni rapoarte periodice care vor fi făcute publice.
- angajament parțial îndeplinit -
76. La nivel central, al Ministerului Educației Naționale și Cercetării există o serie de structuri administrative însărcinate cu asigurarea controlului și urmărirea măsurilor adoptate și progeselor realizate. De asemenea, la nivelul inspectoratelor școlare județene există inspectori școlari de specialitate pentru educația în limba maghiară. Potrivit Legii educației naționale, în unitățile de învățământ unde funcționează clase cu predare în limba minorităților naționale – în acest caz limba maghiară – unul dintre directorii școlii va fi un cadru didactic din rândul minorității naționale în cauză.
77. Această din urmă prevedere în practică nu se respectă. Cu titlul de exemplu, prezentăm situația din județul Bihor unde din 30 de posturi de inspectori școlari, 6 posturi ar trebui să fie ocupate de persoane cunoscătoare a limbii maghiare, potrivit legii. Această condiție nu este îndeplinită. De asemenea, din 3 școli profesionale, doar una are un director adjunct cunoscător de limbă maghiară.²¹

---

²¹ Articol de presă pe acest subiect accesat la data de 14 septembrie 2013, pe site-ul [s](#)

78. Nu există un sistem de sancționare și căi de a obține remedii efective în cazul încălcării drepturilor utilizării limbii maghiare în sistemul de educație.
79. Nu există o bază de date oficială, un sistem de culegere de date pentru învățământul în limba maghiară. Nu există un sistem de analiză și publicare de rapoarte periodice cu privire la progresele realizate în domeniul educației în limba maghiară.
80. Toate paginile web oficiale din domeniul educației (Ministerul Educației Naționale – www.edu.ro, Inspectoratele Școlare Județene etc.) sunt publicate exclusiv în limba română.
81. **Paragraful 2.** În materie de învățământ și în ceea ce privește zonele, altele decât cele în care sunt folosite în mod tradițional limbile regionale sau minoritare, părțile se angajează să autorizeze, să încurajeze și să creeze, dacă numărul vorbitorilor unei limbi regionale sau minoritare o justifică, predarea în limba regională sau minoritară ori predarea acestei limbi la nivele de învățământ corespunzătoare.
- angajament neîndeplinit -
82. Statul român nu asigură predarea limbii maghiare pentru comunitățile de ceangăi din județul Bacău.
În privința altor comunități, nu există date publice cu privire la îndeplinirea acestei obligații.
83. Nu sunt de neglijat nici acele cazuri în care în clasele cu predare de limba maghiară, disciplinele opționale, facultative sau cele de limbă străină, discipline precum limba germană, franceză, engleză, muzica, educația fizică sau informatica sunt predate de profesori care nu cunosc limba maghiară. Ne întrebăm cum vor putea elevii să-și însușească o limbă străină, când limba în care li se explică bazele gramaticale și vocabularul primar într-o limbă de asemenea străină.

Concluzii

84. România a realizat progrese legislative semnificative în domeniul asigurării învățământului în limba maghiară prin adoptarea Legii educației naționale nr. 1/2011. Cu toate acestea, legislația românească nu este în măsură să garanteze în mod eficient obligațiile cuprinse în Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare. În lipsa unor legi interne clare, folosirea limbii maghiare în relațiile cu instituțiile de învățământ rămâne incertă, dând posibilitate fiecărui conducător de instituție să decidă singur dacă implementează sau nu prevederile legate de folosirea limbii maghiare. Totodată, după cum am arătat, România cunoaște o serie de deficiențe și lipsuri în aplicarea practică a prevederilor legale obligatorii în privința învățământului în limba maghiară.
85. În vederea remedierii acestor deficiențe înaintăm următoarele **proponeri / solicitări**:
- crearea unui sistem de colectare de date privitoare la situația și necesitățile învățământului în limba maghiară;
  - elaborarea de rapoarte publice anuale, care să conțină date statistice și analize cu privire la situația și evoluția învățământului în limba maghiară;
  - elaborarea și implementarea de ghiduri cu privire la prevederile legale privind învățământul în limba maghiară;
  - elaborarea unei legislații clare și conforme cu obligațiile prevăzute de Cartă;
  - constituirea unui sistem de control eficient al aplicării prevederilor legale în domeniul învățământului în limba maghiară;
  - adoptarea unui sistem de sancționare și obținerea de remedii efective în situația încălcării prevederilor legale în domeniu;

- asigurarea cadrelor didactice necesare la toate nivelurile de educație în limba maghiară;
- asigurarea unui număr de școlarizare potrivit numărului de preșcolari, școlari, liceeni, studenți care solicită educație cu predare în limba maghiară;
- asigurarea utilizării limbii maghiare în unitățile de învățământ cu clase de predare mixtă (clase cu predare în limba română – clase de predare în limba maghiară) în comunicarea administrativă și educativă, altele decât în cadrul orelor de curs;
- asigurarea comunicării efective în limba maternă a calificativelor în limba maghiară;
- eliberarea de diplome de absolvire simbolice (fără valoare juridică) în limba maghiară;
- asigurarea utilizării limbii maghiare la nivelul inspectoratelor școlare județene în relația acestora cu elevii și părinții;
- reînființarea universității de stat cu predare în limba maghiară;
- finanțarea universităților particulare cu predare în limba maghiară;
- aplicarea Legii educației naționale nr. 1/2011 în privința înființării liniei de predare în limba maghiară la UMF Târgu Mureș și asigurarea desfășurării lucrărilor practice, stagiilor, seminariilor, a practicii de specialitate și a examenelor de finalizare atât în limba română, cât și în limba maghiară.
- asigurarea predării limbii maghiare pentru comunitățile de ceangăi din județul Bacău;
- organizarea de cursuri de educație pentru adulți sau de educație permanentă desfășurate în principal ori integral în limba maghiară;
- asigurarea predării limbii maghiare în învățământul special, copiilor cu nevoi speciale (de ex. limbaj mimico-gestual);
- desfășurarea de campanii publice pentru încurajarea învățământului în limba maghiară.

V. Art. 9 Justitia

Considerații generale

- 86.** În raportul său din 2012, Comitetul de experți a somat statul român să clarifice în următorul raport cum își îndeplinește obligațiile asumate prin ratificarea prevederilor din articolul 9.
- 87.** Potrivit art. 128 alin. (2) din Constituția României “cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii organice,, iar alin. (3) al aceluiași articol prevede că acest drept se realizează prin folosirea de interpreți sau traduceri, astfel încât să nu împiedice buna administrare a justiției și să nu implice cheltuieli suplimentare pentru cei interesați.

Analiză pe paragrafe și subparagrafe

Articolul 9:

- 88. Paragraful 1.** *Părțile se angajează, în ceea ce privește circumscripțiile autorităților judiciare în care numărul persoanelor folosind limbile regionale sau minoritare justifică măsurile specificate mai jos, în funcție de situația fiecăreia dintre aceste limbi și cu condiția ca utilizarea posibilităților oferite de prezentul paragraf să nu fie considerată de către judecător ca împiedicând buna administrare a justiției:*
- 89. Subparagrafele a) (ii)** *în cadrul procedurilor penale: să garanteze acuzatului dreptul de a se exprima în limba sa regională sau minoritară;*
 - angajament parțial îndeplinit sau neîndeplinit-
- 90.** Codul de procedură penală adoptat prin Legea nr. 135/2010 conține anumite prevederi privitor la folosirea unei alte limbi decât cea oficială în cursul procesului penal. Potrivit art. 9 alin (3),

”orice persoană arestată are dreptul de a fi informată în cel mai scurt timp și într-o limbă pe care o înțelege asupra motivelor arestării sale”. Art. 12 alin (2) reglementează situația părților aparținând minorităților naționale, respectiv ”cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, actele procedurale întocmindu-se în limba română.” Alin. (3) completează aceste dispoziții în următorul fel: ”Părților și subiecților procesuali care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoștință de actele dosarului, de a vorbi, precum și de a pune concluzii în instanță, prin interpret. În cazurile în care asistența juridică este obligatorie, suspectului sau inculpatului i se asigură în mod gratuit posibilitatea de a comunica, prin interpret, cu avocatul în vederea pregătirii audierii, a introducerii unei căi de atac sau a oricărei altei cereri ce ține de soluționarea cauzei.”

- 91.** Art. 81 enumeră drepturile persoanei vătămate, printre care ” dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română”. Acest drept a fost introdus ulterior publicării Legii nr. 135, prin Legea 255/2013, ca și punctul g¹) al art. 81. Inițial, Codul de procedură penală acorda acest drept doar în beneficiul inculpatului prin art. 83 lit. f).
- 92.** Cu privire la procedura audierii, art. 105 prevede că ”(1) Ori de câte ori persoana audiată nu înțelege, nu vorbește sau nu se exprimă bine în limba română, audierea se face prin interpret. Interpretul poate fi desemnat de organele judiciare sau ales de părți ori persoana vătămată, dintre interpreții autorizați, potrivit legii. (2) În mod excepțional, în situația în care se impune luarea urgentă a unei măsuri procesuale sau dacă nu se poate asigura un interpret autorizat, audierea poate avea loc în prezența oricărei persoane care poate comunica cu cel ascultat, organul judiciar având însă obligația de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă.”
- 93.** Art. 107. Întrebările privind persoana suspectului sau a inculpatului
(1) La începutul primei audieri, organul judiciar adresează întrebări suspectului sau inculpatului cu privire la nume, prenume, poreclă, data și locul nașterii, codul numeric personal, numele și prenumele părinților, cetățenia, starea civilă, situația militară, studiile, profesia ori ocupația, locul de muncă, domiciliul și adresa unde locuiește efectiv și adresa la care dorește să îi fie comunicate actele de procedură, antecedentele penale sau dacă împotriva sa se desfășoară un alt proces penal, dacă solicită un interpret în cazul în care nu vorbește sau nu înțelege limba română ori nu se poate exprima, precum și cu privire la orice alte date pentru stabilirea situației sale personale.
- 94.** Art. 184 – Expertiza medico-legală: (12) După luarea măsurii, suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, motivele internării, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.
- 95.** Art. 209 – Reținerea: Persoanei reținute i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, infracțiunea de care este suspectat și motivele reținerii.
- 96.** Art. 212*) Luarea măsurii controlului judiciar de către procuror: (2) Inculpatului prezent i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, infracțiunea de care este suspectat și motivele luării măsurii controlului judiciar.
- 97.** Art. 226 Admiterea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale: (3) După luarea măsurii, inculpatului i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, motivele pentru care s-a dispus arestarea preventivă.

98. Art. 228 Încunoștințarea despre arestarea preventivă și locul de deținere a inculpatului arestat preventive: (1) După luarea măsurii, inculpatului i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, motivele pentru care s-a dispus arestarea preventivă.
99. Art. 329: Actul de sesizare a instanței - (3) În situația în care inculpatul nu cunoaște limba română, se vor lua măsuri pentru traducerea autorizată a rechizitoriului, care va fi atașată actelor menționate la alin. (2). Când nu există traducători autorizați, traducerea rechizitoriului se face de o persoană care poate comunica cu inculpatul. (4) Inculpatul, cetățean român aparținând unei minorități naționale, poate solicita să îi fie comunicată o traducere a rechizitoriului în limba maternă.
100. Art. 407 – Comunicarea hotărârii: (1) După pronunțare, o copie a minutei hotărârii se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și, în cazul în care inculpatul este arestat, administrației locului de deținere, în vederea exercitării căii de atac. În cazul în care inculpatul nu înțelege limba română, o copie a minutei hotărârii se comunică într-o limbă pe care o înțelege. După redactarea hotărârii, acestora li se comunică hotărârea în întregul său.
101. Nu există date și rapoarte publice, cu atât mai puțin rapoarte periodice cu privire la numărul de cazuri în care s-a solicitat utilizarea limbii maghiare în procedurile penale. Statisticile sunt generale, prezintă numărul cazurilor în care s-a asigurat utilizarea unei alte limbi decât cea română, fără a se face distincția dacă acea limbă este una minoritară protejată de Cartă sau o limbă străină neprotejată de convenție. Statistica nu face distincție între utilizatorii de limbă maternă cetățeni români respectiv alți utilizatori de limbă străină în justiție.
102. ***Subparagraful a) (iii)** în cadrul procedurilor penale: să prevadă ca cererile și probele, scrise ori orale, să nu fie considerate ca inadmisibile numai pe motivul că sunt formulate într-o limbă regională sau minoritară;*
- angajament parțial îndeplinit sau neîndeplinit-
103. În cadrul procedurii penale acuzatul se poate exprima în limba maghiară, dar în acest caz nu se adresează direct judecătorului, ci interpretului, care la rândul lui transmite judecătorului textul tradus. În cauzele penale acuzatul beneficiază de serviciile interpretului gratuit.
104. Formularea cererilor se realizează doar în limba română. În unele cazuri se acceptă probe scrise, sau alte documente în limba maghiară în alte cazuri nu. Documentelor depuse în limba maghiară trebuie să li se atașeze o traducere legalizată.
105. Art. 105 Codul de procedură penală asigură audierea prin interpret. Nu există date cu privire la numărul de cazuri în care s-a utilizat limba maghiară în procedurile penale menționate în paragraful de față.
106. ***Subparagraful b) (ii)** în cadrul procedurilor civile: să permită ca, atunci când o parte la un litigiu trebuie să compară personal în fața unui tribunal, aceasta să se exprime în limba sa regională sau minoritară, fără ca prin aceasta să se expună la cheltuieli suplimentare;*
- angajament parțial îndeplinit sau neîndeplinit -
107. Potrivit art. 18 alin. (2) Codului de procedură civilă „cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii” iar alin. (3) al aceluiași articol asigură cetățenilor străini sau apatrizi care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română - dar nu și cetățenilor români aparținând minorităților naționale, care se află în aceeași situație – să ia cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță și de a pune concluzii, prin traducător autorizat, dacă legea nu prevede altfel. În

continuare, alineatul (4) dispune că „cererile și actele procedurale se întocmesc numai în limba română”.

- 108.** Nu există date, rapoarte publice periodice cu privire la numărul de cazuri în care s-a exercitat acest drept. Cheltuielile traducerilor legalizate în limba română a actelor de procedură sunt în sarcina justițiabilului, ceea ce generează sarcini pecuniare relevante, care conduc la renunțarea exercitării dreptului de a utiliza limba maternă.
- 109. Subparagraful b) (iii) în cadrul procedurilor civile: să permită administrarea de documente și probe în limbile regionale sau minoritare, dacă este necesar prin recurgerea la interpreți și traduceri;**
- angajament parțial îndeplinit sau neîndeplinit –
- 110.** În cazul procedurii civile se poate solicita ajutorul unui interpret, dar nu mai este gratuit, ea se realizează pe cheltuiala împricinatului. În cazul procedurii civile orice document depus în limba maghiară trebuie să aibă atașată traducerea legalizată realizată pe cheltuiala împricinatului.
- 111.** Nu există limitări legale în exercitarea acestui drept. Nu există date, rapoarte publice periodice emise de autorități cu privire la numărul de cazuri în care s-a exercitat acest drept.
- 112. Subparagraful c) (ii) în procedurile în fața jurisdicțiilor competente în materie administrativă: să permită, în cazul în care o parte aflată în litigiu trebuie să compare în persoană în fața unui tribunal, să se exprime în limba sa regională sau minoritară fără ca pentru aceasta să se expună la cheltuieli suplimentare;**
- angajament neîndeplinit -
- 113.** În cauze administrative dacă partea care dorește să utilizeze limba maghiară o poate face doar prin interpret, costurile revenind în sarcina acestuia.
- 114.** În cauzele administrative dacă se acceptă documente sau orice acte scrise în limba maghiară, acestora trebuie să li se atașeze traducerea legalizată realizată pe cheltuiala împricinatului.
- 115.** În foarte multe cazuri valabilitatea actelor în limba maghiară este pusă sub semnul întrebării de reprezentanții unor autorități ale statului, mai ales dacă acești reprezentanți nu sunt maghiari.
- 116.** Nu există limitări legale în exercitarea acestui drept, însă nu se asigură în mod gratuit interpretul sau traducătorul.
- 117.** Nu există date, rapoarte publice periodice emise de autorități cu privire la numărul de cazuri în care s-a exercitat acest drept.
- 118. Subparagraful c) (iii) în procedurile în fața jurisdicțiilor competente în materie administrativă: să permită producerea de documente și de probe în limbile regionale sau minoritare; dacă este necesar, se va recurge la interpreți și traduceri;**
- angajament parțial îndeplinit sau neîndeplinit -
- 119. Subparagraful d) să ia măsuri pentru a asigura aplicarea pct. (i)-(iii) ale paragrafelor b) și c) de mai sus și utilizarea eventuală de interpreți și traduceri, fără ca aceasta să atragă cheltuieli suplimentare pentru cei interesați.**
- angajament parțial îndeplinit sau neîndeplinit -

120. Exemple pozitive concrete în care s-ar fi aplicat alte proceduri nu cunoaștem, dar negative da. Cu titlul de exemplu oferim unul de ordin legislativ și unul practic:

- din cauza neaplicării în practică a dreptului prevăzut de lege, Uniunea Democrată Maghiară din România a propus ca prin legea de punere în aplicare a Codului de procedură penală să se prevadă în mod clar că persoanele aparținând unor minorități naționale care pe raza anumitor judecătoria, tribunale sau curți de apel au o pondere de peste 20% din populație să aibă dreptul să depună cereri și înscrisuri în limba maternă, să-și poată folosi limba maternă, la cerere în fața instanței, iar asigurarea acestui drept să se realizeze pe cheltuiala statului. Totodată pentru a se putea asigura în practică exercitarea acestui drept, la aceste instanțe să fie numiți, respectiv angajați, după caz, și magistrați și personal auxiliar care cunosc limba minoritară în cauză. Amendamentele au fost respinse.
- Sz. L. locuitor în Miercurea Ciuc, municipiu cu 85% locuitori maghiari s-a prezentat la data de 8 martie 2011 la judecătoria locală pentru a depune o contestație împotriva unui proces-verbal de sancționare cu amendă contravențională. Încercând să se adreseze în limba maghiară prima reacție a angajaților a fost: „Nu înțeleg”. După insistențe a apărut un angajat care înțelegea limba maghiară, acesta însă nu a vrut să preia și să înregistreze contestația scrisă doar în limba maghiară motivând că este nevoie și de traducerea oficială atașată. După noi insistențe documentul a fost preluat și înregistrat. Peste o lună împetricinatul a primit o adresă de la instanță prin care i s-a solicitat atașarea traducerii legalizate a contestației.

121. Nu existe date privind alocarea de fonduri publice în vederea asigurării utilizării limbii maghiare în justiție. Nu există date cu privire la pregătirea de specialitate interpeților pentru traduceri în și din limba maghiară în exercitarea utilizării limbii materne în justiție.

122. Paragraful 2. Părțile se angajează:

123. Subparagraful a) să nu conteste validitatea actelor juridice întocmite în țară numai pe motivul că acestea sunt redactate într-o limbă regională sau minoritară;

- angajament îndeplinit –

124. Nu există îngrădiri legale în acest sens.

125. Paragraful 3. Părțile se angajează să facă accesibile în limbile regionale sau minoritare textele legislative naționale cele mai importante și pe acelea care îi interesează în mod special pe cei care utilizează aceste limbi, dacă aceste texte nu sunt deja disponibile în alt fel.

- angajament parțial îndeplinit -

126. În recomandările Comitetului de Experți din 2012, Comitetul consideră că obligațiile angajate în acest paragraf sunt îndeplinite, întrucât se asigură traducerea și publicarea legilor în limba maghiară în ediția maghiară a Monitorului Oficial în limba maghiară (Romániai Hivatalos Közlöny). Însă în prezent, se asigură traducerea unu număr minim de legi în limba maghiară, publicate ulterior în Monitorul Oficial al României – ediția în limba maghiară și majoritatea traducerilor este aproape inutilizabilă datorită calității foarte slabe, inexacte și greșite a acestora. Totodată, de la ultima raportare depusă de România în aplicarea Cartei, au fost adoptate o serie de legi fundamentale în domenii cheie din societate, cum ar fi: noile coduri – civil, penal, de procedură civilă și penală - , noul cod al muncii, noul cod fiscal, legea dialogului social etc., care nu au fost traduse în limba maghiară.

Concluzii

127. Folosirea limbii maghiare în sistemul judiciar nu este asigurată, nu este efectivă și reală. Părțile nu au ocazia de a-și susține pledoaria, de a se apăra în limba maternă, cu toate că există numeroase situații în care întâmpină dificultăți pentru a dezbate problemele juridice complexe în limba română. Serviciul de reprezentare și asistență „Mikó Imre” a monitorizat în mod permanent și sistematic stadiul utilizării limbii maghiare la Judecătoria Sfântu Gheroghe și Tribunalul Județean Covasna. În marea majoritate a cazurilor s-a constatat că în procedura judiciară limba utilizată este româna, chiar dacă în majoritatea proceselor ambele părți erau de etnie maghiară, iar uneori înțelegerea termenilor legali în limba română a fost o adevărată provocare pentru aceștia. Chiar dacă legea asigură utilizarea limbii materne în justiție, în practică nu sunt create condițiile exercitării acestui drept, iar interpretările legii conduc la imposibilitatea folosirii limbii materne.
128. În ceea ce privește utilizarea limbii materne în justiție, datele prezentate în raport sunt neconcludente, *întrucât nu fac distincție între procedurile realizate la solicitarea unor cetățeni români vorbitori ai unei limbi minoritare sau de către cetățeni străini. Nu există date și rapoarte publice anuale sau periodice cu privire la numărul de cazuri în care s-a solicitat utilizarea limbii maghiare în procedurile penale, civile sau administrative.* Deși în spiritul Cartei dreptul de a folosi fără ingerințe limba maternă atât în viața privată cât și în cea publică este principiul fundamental al păstrării diversității lingvistice, folosirea limbii materne este deseori îngrădită.
129. Domeniul justiției este caracterizat prin lipsa datelor naționale oficiale privind respectarea legislației referitoare la utilizarea limbii maghiare iar absența acestor date ne împiedică să evaluăm aplicarea legii în cazul de față. În opinia noastră lipsa de monitorizare a modului de aplicare, prin însăși lipsa informațiilor, respectiv reticența Statului de a lua cunoștință despre situația respectării sau a nerespectării prevederilor legale din domeniu, conduce la încălcarea obligațiilor de garantare efectivă a drepturilor enumerate prin Cartă și Legea de ratificare.
130. Pentru asigurarea obligațiilor asumate de România prin Cartă, pentru domeniul justiției, în privința utilizării limbii maghiare înaintăm următoarele **propuneri/solicitări**:
- redactarea și publicarea de rapoarte periodice (anuale) care să cuprindă statistici privind utilizarea limbii maghiare în justiție și analize despre procesul de asigurarea a utilizării limbii maghiare în justiție;
  - alocarea unor resurse umane și materiale rezonabile pentru asigurarea utilizării limbii materne în justiție;
  - realizarea unei baze de date cu privire la angajații din domeniul justiției care au competențe de limbă maghiară, cu respectarea protecției datelor personale ale acestora;
  - traducerea și afișarea în limba maghiară a denumirii instanțelor și a parchetelor, a programului și a celor mai importante informații cu privire la administrația acestora, în localitățile în care ponderea minorității maghiare este semnificativă (minim 20% din numărul total al populației);
  - traducerea în limba maghiară a noilor legii în domeniile cheie în administrarea justiției și în alte raporturi sociale (noile coduri civile, penale, de procedură civilă și penală, codul muncii, legea dialogului social etc.);
  - organizarea de cursuri de perfecționare pentru traducători, interpreți de limba maghiară în domeniul justiției;
  - publicarea unui raport anual cu privire la situația utilizării limbii maghiare în justiție.

VI. Art. 10 Autoritățile administrative și serviciile publice – Analiză privind obligațiile prevăzute la Art. 10:

- **paragraful 1 subparagrafele a) (ii), a) (iii), a) (iv), a) (v), b), c);**
- **paragraful 2 subparagrafele b), c), d), e), f), g);**
- **paragraful 3;**
- **paragraful 4 subparagrafele b), c);**
- **paragraful 5;**

131. Art. 10 - Paragraful 1. *În circumscripțiile administrative ale statului locuite de un număr de vorbitori de limbi regionale sau minoritare, care justifică măsurile specificate mai jos, și în funcție de situația fiecărei limbi, părțile se angajează, în măsura în care este posibil:*

132. Subparagraful a)

(ii) să vegheze ca funcționarii autorităților administrative care asigură relația cu publicul să folosească limbile regionale sau minoritare în raporturile lor cu persoanele care li se adresează în aceste limbi; sau

- angajament parțial îndeplinit -

(iii) să vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare să poată prezenta cereri orale ori scrise și să primească răspunsuri în aceste limbi; sau

- angajament parțial îndeplinit -

(iv) să vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare să poată prezenta cereri orale ori scrise în aceste limbi;

- angajament parțial îndeplinit -

(v) să vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare să poată prezenta ca valabil un document întocmit în aceste limbi;

- angajament parțial îndeplinit -

Subparagraful b) *să pună la dispoziție formulare și texte administrative de uz curent pentru populație în limbile regionale sau minoritare, ori în versiuni bilingve;*

- angajament neîndeplinit -

Subparagraful c) *să permită autorităților administrative să întocmească documente într-o limbă regională sau minoritară.*

- angajament neîndeplinit -

133. *În general nu se traduc dipsoziții formulare și texte administrative de uz curent pentru populație în limbile regionale sau minoritare, ori în versiuni bilingve.*

134. *Nu există o astfel de prevedere legală. Toate documentele se întocmesc în limba oficială a statului, limba română.*

135. Paragraful 2. *În ceea ce privește autoritățile locale și regionale din zonele locuite de un număr de vorbitori de limbi regionale sau minoritare în care se justifică măsurile specificate mai jos, părțile se angajează să permită și/sau să încurajeze:*

136. Subparagraful b) *posibilitatea pentru vorbitorii de limbi regionale sau minoritare de a prezenta cereri orale ori scrise în aceste limbi;*

- angajament parțial îndeplinit –

137. Subparagraful c) publicarea de către autoritățile regionale a textelor oficiale și în limbile regionale sau minoritare;

- angajament parțial îndeplinit –

138. Subparagraful d) publicarea de către autoritățile locale a textelor oficiale și în limbile regionale sau minoritare;

- angajament parțial îndeplinit –

139. Subparagraful e) folosirea de către autoritățile regionale a limbilor regionale sau minoritare în dezbaterile din consiliile lor, fără a exclude totuși folosirea limbii (limbilor) oficiale a (ale) statului;

- angajament parțial îndeplinit –

140. Subparagraful f) folosirea de către autoritățile locale a limbilor regionale sau minoritare în dezbaterile din consiliile lor, fără a exclude totuși folosirea limbii (limbilor) oficiale a (ale) statului;

- angajament parțial îndeplinit -

141. Există această posibilitate legală, în practică se utilizează în mod redus.

Subparagraful g) folosirea sau adoptarea, dacă este cazul, alături de denumirea în limba (limbile) oficială (oficiale), a formelor tradiționale și corecte ale toponomiei în limbile regionale sau minoritare.

- angajament parțial îndeplinit -

142. Deși există această posibilitate legală, însă **în practică nu se aplică**. Astfel, primăriile, care au în atribuția legală de a asigura înscricționarea bilingvă a denumirii localităților nu alocă sumele necesare sau nu alocă fonduri pentru această luarea acestor măsuri.

143. Există unele situații în care poliția aplică amenzi primarilor care înscricționează bilingv denumirile localităților pe indicatoarele rutiere de la intrare și ieșire din localitate. Un exemplu ar fi cazul primarului municipiului Miercurea-Ciuc, Ráduly Robert, cine a fost amendat de 3 ori în cursul anului 2013 pentru această faptă considerată contravenție de poliția locală.

144. Paragraful 3. În ceea ce privește serviciile publice asigurate de către autoritățile administrative ori de către alte persoane care acționează în cadrul competenței acestora, părțile contractante se angajează, în zonele în care limbile regionale sau minoritare sunt folosite, în funcție de situația fiecărei limbi și în măsura în care acest lucru este posibil:

145. Subparagraful a) să vegheze ca limbile regionale sau minoritare să fie folosite în cadrul serviciilor publice; sau

- angajament parțial îndeplinit –

146. Subparagraful b) să permită vorbitorilor de limbi regionale sau minoritare să formuleze cereri și să primească răspunsuri în aceste limbi; sau

- angajament parțial îndeplinit –

147. Subparagraful c) să permită vorbitorilor de limbi regionale sau minoritare să formuleze cereri în aceste limbi.

- angajament parțial îndeplinit -

148. Paragraful 4. În vederea aplicării dispozițiilor paragrafelor 1, 2 și 3 pe care le-au acceptat, părțile se angajează să ia una sau mai multe dintre măsurile ce urmează:

149. Subparagraful b) alegerea și, dacă este cazul, formarea unui număr suficient de funcționari și alți agenți publici;

- angajament neîndeplinit –

Nu există niciun program de formare a funcționarilor sau ai agenților publici.

150. Subparagraful c) satisfacerea, în măsura în care este posibil, a cererilor agenților publici care cunosc o limbă regională sau minoritară de a fi repartizați în zona în care această limbă este folosită.

- angajament parțial îndeplinit -

151. Nu există date publice cu privire la aceste solicitări și repartizări.

152. Paragraful 5. Părțile se angajează să permită, la cererea celor interesați, folosirea sau adoptarea de patronime în limbile regionale sau minoritare.

- angajament îndeplinit -

Nu există limitări în acest domeniu.

Aspecte privind aplicarea practică SAU

cum a devenit România un “model, de neaplicare

a drepturilor minorităților naționale maghiare în administrația publică locală și în instituțiile deconcentrate

Aspecte legislative interne

153. România reglementează asigurarea dreptului la folosirea limbii minorităților naționale, în scris și oral în relațiile cu autoritățile administrației publice locale și cu serviciile publice deconcentrate la nivelul prevederilor Constituției, a legilor organice, ordinare și a normelor de aplicare a legilor.

154. Potrivit art. 120 alin. (2) din **Constituția României** „în unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând unei minorități naționale au o pondere semnificativă se asigură folosirea limbii minorității naționale respective în scris și oral în relațiile cu autoritățile administrației publice locale și cu serviciile publice deconcentrate, în condițiile prevăzute de legea organică”.

155. Art. 19 din **Legea administrației publice locale 215/2001**, putând fi considerat dreptul comun în domeniul folosirii limbii materne de către minoritățile naționale în raport cu autoritățile publice, prevede că „în unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând minorităților naționale au o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor, autoritățile administrației publice locale, instituțiile publice aflate în subordinea acestora, precum și serviciile publice deconcentrate asigură folosirea, în raporturile cu aceștia, și a limbii materne, în conformitate cu prevederile Constituției, ale prezentei legi și ale tratatelor internaționale la care România este parte.”

156. În completarea acestui articol, art. 76 alin. (2) stabilește că “în unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând unei minorități naționale au o pondere de peste **20%** din numărul locuitorilor, în raporturile lor cu autoritățile administrației publice locale, cu aparatul de

specialitate și organismele subordonate consiliului local, aceștia se pot adresa, oral sau în scris, și în limba lor maternă și vor primi răspunsul atât în limba română, cât și în limba maternă.,,

157. Potrivit 76 alin. (3) din Legea administrației publice locale nr. 215/2001 **în posturile care au atribuții privind relații cu publicul** vor fi încadrate și persoane care cunosc limba maternă a cetățenilor aparținând minorității respective.

158. De asemenea, autoritățile administrației publice locale:

- **vor asigura inscripționarea denumirii localităților și a instituțiilor publice de sub autoritatea lor**, precum și
- **afișarea anunțurilor de interes public și în limba maternă a cetățenilor aparținând minorității respective** – art. 76 alin. (4).

Autoritățile publice locale au obligația, conform *Legii administrației publice locale*:

- **să comunice ordinea de zi a ședințelor consiliilor în limba minorităților** (art. 39, art. 94),
- **să aducă la cunoștința publică a hotărârilor cu caracter normativ în limba minorităților** (art. 50),

159. Prin **Hotărârea Guvernului nr. 1206 din 27 noiembrie 2001**²² s-au adoptat Normele de aplicare a dispozițiilor privitoare la dreptul cetățenilor aparținând unei minorități naționale de a folosi limba maternă în administrația publică locală, cuprinse în Legea administrației publice locale nr. 215/2001.

Potrivit HG. 1206/2001 în unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând unei minorități naționale au o pondere de peste **20%** din numărul locuitorilor au dreptul:

- să li se aducă la cunoștință, în limba maternă, **ordinea de zi a ședințelor consiliului local sau județean, precum și hotărârile adoptate de acestea** -art. 2 alin. (1);
- să se **adreseze** autorităților administrației publice locale și aparatului propriu al consiliilor locale și județene, oral sau în scris, și în limba maternă, **precum și de a primi** răspuns atât în limba română, cât și în limba maternă - art. 2 alin. (2);
- la inscripționarea denumirii localității și în limba maternă a cetățenilor aparținând minorității respective – art. 4 alin. (1). Inscripționarea se realizează pe aceeași tăbliță, atât pe indicatoarele rutiere de intrare, cât și pe cele de ieșire din localitate – art. 11 alin. (1);
- la inscripționarea denumirii instituțiilor publice de sub autoritatea lor, și
- afișarea anunțurilor de interes public și în limba maternă a cetățenilor aparținând minorității respective – art. 4 alin. (2);
- la cerere, ca ceremonia de oficiere a căsătoriilor să se desfășoare în limba maternă, **dacă ofițerul de stare civilă cunoaște limba respectivă** – art. 9 alin. (2).

160. Denumirile localităților în limba maternă a cetățenilor aparținând minorităților naționale nu pot fi utilizate în corespondența oficială a autorităților locale – art. 10 alin. (2) din HG. 1206/2011.

161. Comunicarea instituțiilor autorităților publice locale se realizează **prin aceleași mijloace și în același termen cu cele ale difuzării în limba română** – art. 7 alin. (2).

162. Pentru asigurarea aplicării drepturilor privind utilizarea limbii materne în administrația publică locală **se vor angaja** persoane care cunosc limba maternă a cetățenilor minorității respective sau **prin colaboratori externi**, cheltuielile fiind suportate din bugetele autorităților locale – art. 15 și art. 16 din H.G. 1206/2011 – respectiv art. 91 din Legea nr. 188/1999 privind statutul funcționarilor publici.

---

²² HG. 1206 publicată în M.Of. nr. 781 din 7 decembrie 2001

- 163.** Neaplicarea obligațiilor privind asigurarea utilizării limbii materne în administrația publică locală **se sancționează contravențional de către prefect, primar, președinte consiliul județean sau secretarul general** - art. 18 din HG. 1206/2001.
- 164.** Art. 19 alin. (1) lit.m) din Legea nr. 340/2004 prevede expres printre **atribuțiile prefectului și pe acelea de a asigura folosirea limbii materne în raporturile** dintre cetățenii aparținând minorităților naționale și serviciile publice deconcentrate în unitățile administrativ-teritoriale în care aceștia au o pondere de peste 20%.
- 165.** Potrivit prezentei analize, România a adoptat o legislație internă și a ratificat convenții internaționale care, aparent crează un cadru rezonabil de respectare a dreptului de utilizare a limbii materne în administrația publică locală, la nivelul instituțiilor publice locale și a celor deconcentrate, însă în interpretarea și aplicarea practică a prevederilor legale din domeniu se regăsesc multiple deficiențe pe care le vom semnala în cadrul următoarelor subtitluri.

Legislație contradictorie și neunitară

- 166.** În privința aplicării legislației referitoare la drepturile minoritare există două deficiențe majore:
- pe de o parte, în unele situații există mai multe acte normative aparent contradictorii, ceea ce de regulă conduce la o interpretare și aplicare nefavorabilă a drepturilor minorităților, iar pe de altă parte
  - Statul nu monitorizează asigurarea aplicării drepturilor garantate prin aceste norme.
- 167.** Referitor la primul aspect semnalat, după cum am menționat mai sus, Legea nr. 215/2001 a administrației publice, prevede limita minimă pentru aplicarea obligatorie a drepturilor minoritare, respectiv 20% din populație să aparțină minorității naționale respective. În ciuda observațiilor Comitetului de experți din 2012, potrivit cărora asigurarea utilizării limbilor minorităților depinzând de pragul mult prea ridicat de 20% contravine spiritului Cartei, România nu a luat nici o măsură în vederea eliminării sau scăderii acestui prag. Desigur, legea nu interzice aplicarea prevederilor favorabile nici în cazul în care minoritatea nu atinge pragul minim de 20%, însă statul român nu promovează în nicio formă aplicarea acestor legi în unitățile administrative în care minoritățile nu ating acest prag. Totodată, Guvernul României a adoptat Hotărârea nr. 1206 din 27 noiembrie 2001, având caracterul de normă specială și de completare a Legii 215. Art. 11 alin. (1) al Hotărârii stabilește regulile conform cărora „inscripționarea în limba maternă a denumirii unor localități în care cetățenii aparținând unei minorități au o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor se face pe aceeași tăblițe indicatoare, sub denumirea în limba română, folosindu-se aceleași caractere, mărimi de litere și culori, *potrivit anexei nr. 2 (s.n)*”. Anexa nr. 2 a Hotărârii enumeră localitățile respective.
- 168.** Unul dintre cele mai dezbătute cazuri cuprinse între dispozițiile aparent contradictorii ale celor două norme este situația municipiului Cluj-Napoca (Kolozsvar). Deși în acest municipiu populația maghiară nu a atins pragul minim de 20% la momentul emiterii hotărârii conform datelor de la recensământul din anul 2002, Cluj-Napoca apare pe lista respectivă, urmând ca denumirea ei să fie afișată atât în limba română, cât și în limba maghiară. Cu toate acestea, autoritățile competente, invocând prevederile Legii nr. 215/2001 privind pragul minim de 20% și neluând în seamă dispozițiile Hotărârii Guvernului 1206/2001, nu au aplicat prevederile normative, iar denumirea municipiului este inscripționată doar în limba română.
- 169.** Hotărârea, modificată în 2002 și 2011 este în continuare în vigoare, inclusiv dispozițiile privitoare la municipiul Cluj-Napoca. fără însă a fi puse în aplicare. Autoritățile locale invocă faptul că Hotărârea de Guvern, fiind o normă inferioară legii, nu poate o modifica pe aceasta din urmă. După cum am menționat mai sus, considerăm contradicția aparentă, deoarece Legea

nr. 215/2001 prevede garanția minimă de aplicare a drepturilor minoritare, fără să interzică aplicarea facultativă sub pragul de 20%. Mai mult, în Cluj-Napoca există o însemnată comunitate maghiară de 50.000 de persoane.

170. În ceea ce privește cea de-a doua problemă, respectiv desconsiderarea drepturilor minoritare prevăzute de lege, există unele cazuri unde procesul de dezvoltare a bilingvismului a luat o direcție negativă, spre exemplu localitățile Tigmandru și Tulgheș unde a fost afișate inscripțiile maghiare, acestea fiind înlăturate ulterior.
171. Situație intermediară între aceste două cazuri este cea a localității Câmpia Turzii. Aceasta nu apare pe listă (procentul minorității maghiare e sub 20%), dar Consiliul local a decis să afișeze plăci în trei limbi (română, maghiară și germană). Decizia lor a fost atacată de către prefectul județului, iar instanța a admis acțiunea. Din 2013, denumirea localității apare numai în limba română.
172. Interpretarea instanțelor de judecată este restrictivă și converg în direcția de inaplicabilitate în practică a prevederilor legale interne și internaționale în domeniul utilizării limbii materne în administrația locală și în instituțiile descentralizate/deconcentrate.

Identificarea instituțiilor publice care au obligația să asigure utilizarea limbii maghiare

173. În practică se invocă neaplicarea legii pentru instituțiile administrației publice locale sau pentru instituțiile deconcentrate. Instituțiile administrației publice locale sau instituții aflate în subordinea autorităților locale arată că nu au obligația să asigure utilizarea limbii maghiare.²³
174. Un alt aspect privește interpretarea obligațiilor instituțiilor prefectului în privința asigurării utilizării limbii materne, maghiare. Astfel, în primă instanță, Curtea de Apel Oradea prin Sentința nr. 294 din 2 octombrie 2012 a obligat Instituția Prefectului să asigure utilizarea limbii maghiare, prin traducerea în această limbă a propriei pagini de internet, dar în calea de atac, Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr. 5572/05.06.2013 anulează sentința primei instanțe. Curtea de Apel Brașov prin Hotărârea nr. 58/F/2013 obligă Prefectura Covasna să asigure utilizarea limbii maghiare, inclusiv prin traducerea propriei pagini de internet.
175. Calificăm îngrijorătoare jurisprudența instanțelor de judecată care interpretează în mod restrictiv sfera instituțiilor publice locale și instituțiilor deconcentrate care au obligația să asigure utilizarea limbii maghiare. În cazul **prefectului** subliniem că aceasta este reglementată în Constituția României la art. 123, la secțiunea **Administrația publică locală**, ca fiind reprezentantul Guvernului pe plan local și **conduce** serviciile publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe ale administrației publice centrale din unitățile administrative teritoriale. Or, în măsura în care Prefectul nu este parte funcțională a administrației publice centrale, ci este reprezentant teritorial al Guvernului și conduce serviciile publice deconcentrate având obligația de a asigura aplicarea utilizării limbii materne la nivelul autorităților publice locale și a instituțiilor deconcentrate – **considerăm că este elementar ca însuși prefectul să asigure utilizarea limbii maghiare în instituția proprie.**
176. Instanțele de judecată aplică un dublu standard atunci când este chemată să se pronunțe asupra obligativității traducerii paginilor de internet și în limba maghiară, judecătorii arată că legea nu prevede în mod expres asigurarea în limba maternă și a comunicațiilor ce au loc în spațiul virtual, pagini de internet. În schimb, atunci când este chemată să se pronunțe asupra

²³ A se vedea Hotărârea 223 din 11.07.2012 a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării.

obligativității traducerii unui ziar apărut în limba maghiară pe pagina de internet a unei primării, instanța arată că există această obligație și în situația comunicării virtuale. (a se vedea Sentința civilă nr. 287/2013 a Curții de Apel Târgu Mureș și Sentința Civilă nr. 600 din 21.02.2014 Curtea de Apel București).

177. Dublul standard al instanțelor există și în privința categoriilor de informații considerate ca fiind de interes public. Astfel, atunci când este vorba de obligația de a publica pe pagina de internet a Prefectului Județului Covasna, instanța arată că obligația se referă doar la informații de interes public ce se comunică din oficiu și nu de toate informațiile care apar în limba oficială pe pagina de internet.

În cazul analizei obligației de traducere a unui ziar în limba maghiară postat pe pagina de internet a unei primării, instanța arată că orice informație de interes public trebuie tradus în limba oficială a statului. . (a se vedea Sentința civilă nr. 287/2013 a Curții de Apel Târgu Mureș și Sentința Civilă nr. 600 din 21.02.2014 Curtea de Apel București).

178. Jurisprudența instanțelor de judecată nu corespunde standardelor internaționale în domeniu. Astfel, prin Sentința civilă nr. 287/2013 a Curții de Apel Târgu Mureș se arată că nu există obligația Prefectului Județului Mureș de a traduce informațiile de pe pagina de internet a instituției și în limba maghiară, arătându-se că “informațiile furnizate pe pagina de internet a Instituției Prefectului Județului Mureș în limba oficială a **statului s-au adresat atât cetățenilor de etnie română cât și celor de etnie maghiară, în condițiile existenței obligației imperative de cunoaștere a limbii oficiale de către toți cetățenii țării,, – pagina 5.**

Instanța condiționează dreptul de a utiliza limba maternă – limba maghiară – doar în cazurile în care nu se cunoaște limba oficială a statului. **O astfel de interpretare constituie o negare evidentă a dreptului de a utiliza limba maghiară și constituie o măsură cu efecte de asimilare etnică a cetățenilor români aparținând minorității maghiare.**

179. Însă, în unele situații prefectul este tocmai cel care împiedică aplicarea drepturilor minoritare. De pildă, în județul Covasna, prefectul județului a declanșat procese împotriva unor unități administrative, dar niciunul dintre aceste procese nu privește vreun caz de nerespectare a drepturilor minoritare, ci, au ca obiect îngrădirea acestora (vezi tabel – anexa 1).

180. Un alt argument fals invocat în practică se referă la lipsa personalității juridice a reprezentanțelor în teritoriu a diferitelor ministere sau autorități centrale.

La o scrisoare inițiată de Serviciul de reprezentare și asistență juridică – “Mikó Imre,, și trimisă tuturor serviciilor deconcentrate din cele șase județe din țară unde un procentaj important al populației este de etnie maghiară, următoarele servicii deconcentrate s-au apărut cu lipsa personalității juridice și prin urmare lipsa competenței de a hotărî în aspectele privitoare la drepturile minoritare.

181. Propunem/solicităm:

- o reglementare clară, care să prevadă că orice instituție publică locală sau instituție descentralizată, cu sau fără personalitate juridică, care își exercită atribuțiile în competența teritorială a unității administrativ teritoriale în care se atinge numărul de cetățeni aparținând minorității naționale prevăzut de lege, să fie obligați să asigure utilizarea limbii maghiare;
- reglementarea comunicării în limba maghiare pe paginile de internet ale autorităților publice locale și a celor deconcentrate;

182. Aspecte privind procentul de populație aparținând minorității maghiare necesar aplicării prevederilor legale privind utilizarea limbii maghiare în unitățile administrativ-teritoriale

183. Considerăm procentul de 20% privind ponderea populației naționale minoritare din totalul populației unei unități administrativ teritoriale, ca fiind foarte ridicat și propunem scăderea acestuia la un procent de 10%, motivând că o parte importantă a populației maghiare din România trăiește în localități în care au ponderea între 10-20% din totalul locuitorilor unităților administrativ-teritoriale.
184. **Solicităm** introducerea **unui prag alternativ** exprimat prin numărul populației unei localități aparținând unei minorități maghiare care să conducă la obligația inscripționării în limba maternă dar și a asigurării unor servicii publice în limba maternă. Astfel, în localitățile în care cetățenii aparținând unei minorități naționale ating numărul de 5.000 de persoane, autoritățile locale și cele deconcentrate au obligația să asigure inscripționarea bilingvă a denumirii localității și a instituțiilor publice locale și deconcentrate, respectiv asigurarea unor servicii administrative minime în limba maternă.
185. De asemenea, în practică, constatăm că în unitățile administrativ-teritoriale în care maghiarii nu au un procent de 20% din totalul locuitorilor, autoritățile publice locale nu asigură utilizarea limbii maghiare din propria inițiativă, nici măcar în aspecte care nu presupun cheltuieli bugetare majore, cum ar fi inscripționarea bilingvă a denumirii localității. Prin deciziile adoptate, instanțele de judecată nu recunosc dreptul comunităților locale de a decide și de a acorda în mod facultativ posibilitatea de a utiliza limba maternă în administrația publică locală, atunci când numărul cetățenilor români aparținând minorității maghiare nu atinge pragul de 20%.
186. **Când există obligația de a asigura utilizarea limbii maghiare? În ce constă obligația?**
În practică se refuză utilizarea limbii maghiare la nivelul unității administrativ teritoriale atunci când cetățeanul român aparținând minorității naționale cunoaște limba oficială a statului. Astfel, primarul Municipiului Târgu-Mureș a refuzat să răspundă și în limba maternă cetățenului român aparținând minorității maghiare, motivând că acesta cunoaște limba română, limba în care i s-a răspuns, ca atare nu a suferit niciun prejudiciu.²⁴ Curtea de Apel Mureș a admis motivarea primarului și a anulat hotărârea CNCD de constatare a discriminării săvârșit de primar prin refuzul repetat de a răspunde și în limba maghiară cetățeanului român aparținând minorității maghiare.²⁵
187. Totuși, prin Decizia nr. 6048/14.12.2011 Înalta Curte de Casație și Justiție – ICCJ desființează Sentința nr. 60/2011 a Curții de Apel Târgu-Mureș, și arată că refuzul primarului din Târgu-Mureș de a răspunde, unei scrisori adresate în limba maghiară de către un cetățean român aparținând minorității maghiare (și) în limba maghiară, constituie discriminare. De asemenea, ICCJ stabilește definitiv și irevocabil, că un cetățean român aparținând minorității maghiare are dreptul să-și utilizeze limba maternă în administrația publică locală independent de situația în care cunoaște sau nu limba oficială a statului, limba română.
188. Există situații în care folosirea limbii maghiare în cadrul ședințelor de consiliu local sau județean este privită cu ostilitate. Astfel, în Târgu-Mureș, s-a creat o atmosferă tensionată între consilierii maghiari, pe de-o parte și vice-primarul și unii dintre consilierii români, pe de altă parte. Aceștia și-au exprimat de mai multe ori indignarea privitor la folosirea limbii maghiare în cadrul ședințelor, afirmând că traducerea este inutilă și anevoioasă, solicitând cu o atitudine dușmănoasă ca toți participanții să folosească unica limbă oficială din România.

²⁴ A se vedea Hotărârea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării nr. 94 din 02.06.2010

²⁵ A se vedea 60 din 1 martie 2011 a Curții de Apel Târgu Mureș - Secția Contencios Administrativ

În privința tipurilor de informații publice față de care există obligația de comunicare în limba maternă, sesizăm interpretarea eronată din practică potrivit căruia obligația s-ar întinde doar la informațiile de interes public care se comunică din oficiu și sunt expres și limitativ prevăzute la art. 5 din Legea nr. 554/2001.²⁶ Constatăm un dublu standar al instanțelor de judecată care obligă traducerea oricărui material apărut în limba maghiară pe pagina de internet a unei autorități locale. (a se vedea Sentința civilă nr. 287/2013 a Curții de Apel Târgu Mureș și Sentința Civilă nr. 600 din 21.02.2014 Curtea de Apel București).

189. Alocarea resurselor umane și financiare pentru aplicarea legislației în domeniu

Cele mai frecvente motivări privind refuzul de aplica prevederile legale privind asigurarea utilizării limbii maghiare la nivelul unităților administrative-teritoriale sunt: necunoașterea legii, lipsa resurselor umane și bugetare.

De multe ori, statul nu are bugetul necesar pentru asigurarea bilingvismului în instituțiile publice deconcentrate, dar chiar dacă acest lucru ar fi posibil gratuit, apar obstacole. De exemplu, primarul din Miercurea Ciuc, Ráduly Róbert Kálmán a fost amendat după ce a impus cunoașterea limbii maghiare drept condiție de ocupare a postului de arhitect-șef al orașului.

- 190.** Tot din acest motiv, majoritatea instituțiilor publice deconcentrate nu au pagină de internet în limba maghiară.
- 191.** În investigația Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării s-a invocat lipsa resursei umane, imposibilitatea de a angaja personal de specialitate și lipsa bugetului.²⁷
- 192.** În privința **resursei umane**, semnalăm că în acest moment **nu există nicio bază de date cu privire la situația funcționarilor publici care au calificarea să lucreze în limba maghiară**, cu privire la necesitățile de resurse umane în acest domeniu și cu privire la formele de perfecționare continuă a acestora. Nu putem accepta motivația autorităților române că nu se pot realiza statistici pe criteriul cunoașterii limbii minoritare, fără a se încălca principiile protecției datelor personale. Aceste baze de date se pot realiza în condițiile prevăzute de art. 6 și art .7 din Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului European, respectiv potrivit prevederilor din Legea 667/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date.
- 193.** Jurisprudența este neconformă cu standardele internaționale în domeniu și tinde să interpreteze legea în sensul existenței obligativității de angajare a funcționarilor publici **doar în serviciile de relații cu publicul și nu în funcțiile care au atribuții și contacte cu publicul.**
- 194.** Instanțele de judecată nu acceptă condiția cunoașterii limbii maghiare pentru ocuparea unor posturi de funcționar public ca fiind o cerință profesională autentică și veritabilă, pornind de la prezumția falsă că limba maghiară poate fi vorbită doar de cetățenii români aparținând minorității maghiare. Astfel, instanța a considerat discriminatorie solicitarea limbii și culturii maghiare pentru ocuparea funcției de manager de bibliotecă județeană în județul Covasna (73% din populația județului sunt maghiari).²⁸
- 195.** Amintim aici cu titlu de exemplu, jurisprudența îngrijorătoare a instanțelor: Sentința nr. 53 din 5 februarie 2013 a Curții de Apel Târgu Mureș, definitivă și irevocabilă, prin care se constată că impunerea cunoașterii limbii maghiare la nivel oral pentru ocuparea funcției de manager de spital județean constituie discriminare. Instanța face erori fundamentale în interpretarea

²⁶ A se vedea motivarea Instituției Prefectului Covasna în Hotărârea nr. 58/F/2013 pag. 2

²⁷ A se vedea Hotărârea CNCD nr. 223 din 11.07.2013

²⁸ A se vedea Hotărârea CNCD nr. 775/2008, rămasă definitivă și irevocabilă prin decizia ICCJ.

legislației în vigoare când califică limbă română ca fiind limbă minoritară aflată sub protecția legii în Harghita și Covasna, afirmând că impunerea condiției cunoașterii la orice nivel al limbii maghiare constituie o încălcare a dreptului românilor de a folosi limba maternă în raporturile cu administrația publică locală – a se vedea pag. 7 din Sentință.

196. De asemenea, instanța a considerat ca fiind discriminatorie condiția impusă de autoritatea locală de cunoaștere a limbii maghiare la un nivel mediu, pentru ocuparea prin concurs a funcției de secretar general al primăriei unei comune, a cărui 70% din locuitori sunt cetățeni români aparținând minorității maghiare –Decizia nr. 6324/25.09.2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție.
197. Sunt îngrijorătoare acțiunile instituției Prefectului din Covasna care a somat Primăria din Bățanii Mari jud. Covasna să îndepărteze de pe frontispiciul clădirii textul în limba maghiară „**Községháza**„ – însemnând “Casa Comunei„, – expresie utilizată în mod tradițional și istoric în comunitățile de maghiari, inscripția în cauză fiind realizată încă din anul 1905. La fel, există procese pentru îndepărtarea expresiei în limba maghiară “**Casa Municipiului**„, sau **Casa Județului**„.
198. Lipsa sau insuficiența resurselor financiare la bugetul autorității publice **nu reprezintă un argument justificativ pentru aplicarea unui tratament discriminatoriu**, în sensul privării de dreptul constituțional de acces la informații de interes public și în limba maternă, inclusiv de exemplu prin pagina de internet. Autoritățile publice nu utilizează deloc posibilitatea externalizării serviciilor de asigurare a utilizării limbii maghiare în unitățile administrativ teritoriale.

Monitorizarea, controlul și sancționarea neaplicării legii în domeniu

199. România nu dispune de o monitorizare și control eficient a aplicării legii privind utilizarea limbii maghiare în unitățile administrativ-teritoriale. România nu a publicat niciun raport periodic (anual) cu privire la aplicarea legii privind utilizarea limbii maghiare în unitățile administrativ-teritoriale, care să cuprindă: numărul de cazuri în care s-a procedat la utilizarea limbii maghiare scris sau oral, numărul de funcționari publici care au specializare de a lucra în limba maghiară, numărul de acte normative de interes local traduse, bugetul alocat acestor activități, analiză privind calitatea serviciilor în limba maghiară și propuneri de îmbunătățire a acestor servicii.
200. Deși instituția prefectului are atribuții legale de a controla și sancționa neaplicarea legii în domeniul utilizării limbii maghiare în unitățile administrativ-teritoriale, aceasta nu verifică și acest aspect. Astfel, de exemplu, în cadrul soluționării unei petiții înaintate la Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării în august 2012, având ca obiect traducerea paginii de internet a peste 60 de autorități locale, instituția Prefectului Covasna arată că aspectele privind neafișarea bilingvă a anunțurilor, a informațiilor de interes public, vor fi avute în vedere la efectuarea controalelor următoare.

Aplicarea în practică

201. Din datele colectate reiese că România nu asigură aplicarea art. 10 din Convenție. Astfel, potrivit Hotărârii nr. 223 din 11.07.2012 a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, care în soluționarea unei petiții a analizat obligația de traducere a paginilor de internet a peste 60 de instituții și autorități locale, (deci publicarea hotărârilor autorităților publice în cauză, traducerea formularelor și a tipizatelor, traducerea anunțurilor de interes public etc.) a constatat că niciuna dintre instituțiile supuse controlului nu și-a îndeplinit

obligația legală de a asigura accesul la informații publice în condiții egale, în limba maghiară, pentru cetățenii români aparținând minorității maghiare. CNCD a decis că, lipsa traducerii în limba maghiară a paginilor de internet care conțin informații de interes public privind activitatea instituției prefectului din județele Mureș, Satu Mare, Bihor, Sălaj, consiliilor județene din Satu Mare, Bihor, Sălaj, autorităților publice locale din localitățile Covasna, Hăghig, Toplița, Gălăuțaș, Tulgheș, Voșlobeni, Luduș, Adămuș, Albești, Băgaciu, Band, Breaza, Ceașu de Câmpie, Cristești, Gănești, Livezeni, Sâncraiu de Mureș, Sânpaul, Sărmașu, Șincai, Voivodeni, Tășnad, Ardud, Bogdand, Botiz, Căuaș, Cehal, Craidorolț, Culciu, Halmeu, Micula, Odoreu, Orașu Nou, Petrești, Pir, Săuca, Urziceni, Vama, Viile Satu Mare, Marghita, Abrămuț, Balc, Borș, Chislaz, Curtuiușeni, Finiș, Tileagd, Cehu Silvaniei, Șimleu Silvaniei, Almașu, Benesat, Crasna, Crișeni, Fildu de Jos reprezintă discriminare conform art. 2 alin. 1 al **O.G. nr. 137/2000**, republicată.

202. Într-o altă speță, CNCD a constatat în cazul a 30 de autorități locale și instituții deconcentrate din județul Covasna că nu-și îndeplinesc obligația de a amplasa pe sediul lor denumirea și în limba maghiară a instituțiilor în cauză, iar în cazul a altor 23 de autorități, servicii publice cu sediul în municipiul Sfântu Gheorghe, nu au afișat deloc în limba maghiară informațiile sau anunțurile de interes public și/sau programul lor de muncă sau de audiere, ori au afișat numai parțial bilingv anunțurile, unele dintre acestea fiind afișate exclusiv în limba oficială a statului, limba română – a se vedea Hotărârea nr. 244 din 01.08.2012.

203. În privința numelor de stradă, constatăm că acestea nu sunt traduse de autoritățile publice locale sau există situația Primăriei Oradea, care a autorizat schimbarea denumirii unei străzi, la cererea cetățenilor români, doar pentru simplul fapt că strada în cauză purta numele unui om de cultură maghiar. De asemenea, Primăria Oradea procedează la schimbarea denumirii istorice a parcului „Oloszig,, – „Olaszi,, optând pentru denumiri care sunt străine de istoria localității. Ori, denumirile străzilor, piețelor, aleelor etc. nu sunt traduse în mod corect în limba maghiară. De exemplu, centrul Mureșului poartă numele de **P-ța Trandafirilor tér**. Traducerea fidelă a „*Trandafirilor*” în limba maghiară ar fi „*Rózsák*”.

204. În județele Covasna și Harghita autoritățile publice locale asigură în proporție de peste 90% inscripționarea în limba maghiară a denumirii instituției. Nu se asigură utilizarea formularelor și în limba maghiară.

În cele două județe serviciile publice deconcentrate asigură în mare parte inscripționarea bilingvă a denumirii instituțiilor. Nu se asigură traducerea hotărârilor, documentelor publice și nu există formulare și în limba maghiară. Există o singură instituție deconcentrată care a tradus pagina de internet în limba maghiară.

205. Concluzii și propuneri / solicitări

În temeiul celor expuse, constatăm că România nu-și îndeplinește obligațiile asumate în art. 10 din Convenție iar pentru remedierea situației formulăm următoarele propuneri/solicitări:

- realizarea unei baze de date care să cuprindă date, cum ar fi:
  - unitățile administrativ-teritoriale care au obligația legală să asigure utilizarea limbii maghiare;
  - instituțiile publice locale și deconcentrate care au obligația să asigure utilizarea limbii materne;
  - numărul statistic al funcționarilor publici care au competențe lingvistice în limba maghiară / nivelul de competență lingvistică; numărul de solicitări de utilizare a limbii maghiare;
- realizarea și publicarea unui raport periodic (anual) cu privire la situația respectării utilizării limbii materne în unitățile administrativ-teritoriale;

- redactarea unui Ghid privind aplicarea obligațiilor legale în asigurarea utilizării limbii minorităților naționale/maghiare;
- realizarea unui catalog care să cuprindă traducerea în limba maghiară formularelor și tipizatelor utilizate în unitățile administrativ-teritoriale;
- constituirea unui departament de specialitate în cadrul Agenției Naționale a Funcționarilor Publici care să coordoneze aspectele ce țin de asigurarea resursei umane la nivelul autorităților administrativ-teritoriale în aplicarea legislației în domeniu;
- introducerea obligatorie în curricula de examen a subiectelor ce țin de obligațiile legale privind asigurarea utilizării limbii materne în unitățile administrativ-teritoriale, pentru examenele de ocupare a funcțiilor publice și de promovare a funcționarilor publici;
- o reglementare clară, care să prevadă **că orice instituție publică locală sau instituție descentralizată, cu sau fără personalitate juridică, care își exercită atribuțiile exclusiv în aria de competență teritorială a unității administrativ teritoriale** în care, se atinge numărul de cetățeni aparținând minorității naționale prevăzut de lege, **să fie obligate să asigure utilizarea limbii maghiare**;
- scăderea procentului privind ponderea minorităților naționale în totalul locuitorilor unei unități administrativ-teritoriale necesare aplicării obligatorii a prevederilor privind utilizarea limbii materne, de la 20% la 10%;
- introducerea **unui prag alternativ** exprimat prin numărul populației unei localități aparținând unei minorități maghiare care să conducă la obligația inscripționării în limba maternă dar și a asigurării unor servicii publice în limba maternă. Astfel, în localitățile în care cetățenii aparținând unei minorități naționale ating numărul de 5.000 de persoane, autoritățile locale și cele deconcentrate au obligația să asigure inscripționarea bilingvă a denumirii localității și a instituțiilor publice locale și deconcentrate, respectiv asigurarea unor servicii administrative minime în limba maternă.
- aplicarea sistemului de sancționare pentru nerespectarea prevederilor legale în domeniu;

VII. VII. Art. 11 Mijloace de comunicare - considerații generale

Articolul 11 - Mijloace de comunicare:

- 206. Paragraful 1.** *Părțile se angajează, pentru vorbitorii limbilor regionale sau minoritare, în zonele în care aceste limbi sunt folosite, în funcție de situația fiecărei limbi, în măsura în care autoritățile publice au, în mod direct ori indirect, competențe, atribuții sau un rol în acest domeniu, cu respectarea principiilor de independență și autonomie a mijloacelor de comunicare:*
- 207. Subparagraful (ii)** *în măsura în care radioul și televiziunea au caracterul de servicii publice: să încurajeze și/sau să faciliteze crearea cel puțin a unei stații de radio și a unui canal de televiziune în limbile regionale sau minoritare;*
- angajament neîndeplinit -
- 208.** În România nu există nici o stație de radio care să primească subvenții/finanțare de la statul român. Nu există nici un canal de televiziune în limba maghiară finanțat către statul român.
- 209. Subparagraful b) (i)** *să încurajeze și/ sau să faciliteze crearea cel puțin a unei stații de radio în limbile regionale sau minoritare;*
- angajament parțial îndeplinit -
- 210. Subparagraful c) (i)** *să încurajeze și/sau să faciliteze crearea cel puțin a unui canal de televiziune în limbile regionale sau minoritare;*
- angajament parțial îndeplinit -

211. **Subparagraful d)** să încurajeze și/sau să faciliteze realizarea și difuzarea de producții audio și audiovizuale în limbile regionale sau minoritare;
- angajament parțial îndeplinit
212. **Subparagraful e) (i)** să încurajeze și/sau să faciliteze crearea și/sau menținerea cel puțin a unui organ de presă în limbile regionale sau minoritare;
- angajament neîndeplinit –
213. Nu există nici un organ de presă în limba maghiară finanțat sau finanțat parțial către statul român.
214. **Subparagraful f) (i)** să acopere costurile suplimentare ale mijloacelor de comunicare ce utilizează limbile regionale sau minoritare, atunci când legea prevede o asistență financiară, în general, pentru mijloacele de comunicare;
- angajament parțial îndeplinit –
215. **Subparagraful g)** să sprijine formarea jurnaliștilor și a personalului pentru mijloacele de comunicare ce utilizează limbile regionale sau minoritare.
- angajament parțial îndeplinit –
216. **Paragraful 2.** Părțile se angajează să garanteze libertatea de recepție directă a emisiunilor de radio și de televiziune ale țărilor vecine, realizate într-o limbă folosită într-o formă identică ori apropiată de o limbă regională sau minoritară, și să nu se opună retransmiterii de emisiuni de radio și de televiziune din țările vecine, realizate într-o astfel de limbă. Ele se angajează în plus să vegheze ca nicio restricție a libertății de expresie și a liberei circulații a informației într-o limbă folosită într-o formă identică ori apropiată de o limbă regională sau minoritară să nu fie impusă presei scrise. Exercitarea libertăților menționate mai sus, atrăgând obligații și responsabilități, poate fi supusă anumitor formalități, condiții, restricții sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al integrității teritoriale ori al siguranței publice, al apărării ordinii și al prevenirii crimei, al protecției sănătății sau a moralei, al protecției reputației ori a drepturilor altora, pentru împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale sau pentru garantarea autorității și a imparțialității puterii judecătorești.
- angajament parțial îndeplinit –
217. **Paragraful 3.** Părțile se angajează să vegheze ca interesele vorbitorilor limbilor regionale sau minoritare să fie reprezentate ori luate în considerare în cadrul structurilor eventual create, în conformitate cu legea, având ca sarcină garantarea libertății și a pluralității mijloacelor de comunicare.
- angajament parțial îndeplinit –

Analiză

218. Deși în România atât televiziunea cât și radioul național dispun de numeroase canale de difuzare și echipament tehnic performant, respectiv resurse materiale și umane corespunzătoare, asigurarea funcționării redacțiilor de limbă maghiară este de cele mai multe ori deficitară, dezavantajată, confruntându-se zilnic cu numeroase dificultăți în desfășurarea activității acestora.
Postul național / public de televiziune – TVR
219. În prezent, Televiziunea Română națională, are la dispoziție cinci canale de difuzare națională (TVR1, TVR2, TVR3, TVR International, TVR HD) și cinci studiouri regionale (la Cluj, Timișoara, Târgu Mureș, Iași și Craiova).

220. Deși numărul canalelor de difuzare este mai mult decât suficient, numărul emisiunilor difuzate în limba maghiară este foarte redus. Ca o constatare generală poate fi amintit faptul că, emisiunile în limba minorităților naționale sunt departe de a fi difuzate în intervale prime-time, acestea fiind programate la ore în care audiența se află la cote minime, precum primele ore ale amiezii, orele prânzului sau ore foarte târzii din noapte. De asemenea se poate afirma, că deși televiziunea națională manifestă străduință în realizarea emisiunilor dedicate minorităților naționale, făcând însă abstracție de orice raport de echitabilitate, discriminare pozitivă sau chiar criterii numerice ale acestui aspect.

Maghiara de pe unu – TVR1

- ediția de luni, respectiv de marți: 15:30 - 17:00 (fiecare ediție având durata efectivă de 78 de minute)

- De joi până joi: 13:00 - 14:00 (durata efectivă: 48 de minute)

Cultura minorităților – TVR 2

- ediția de joi, respectiv de vineri: 14:30 - 15:00 (fiecare ediție având durata efectivă de 24 de minute)

De asemenea echipa Secției Maghiare face și o selecție din programele proprii pentru grilele TVR Târgu Mureș, în zilele de miercuri.

221. Conform grilei de program a TVR, în anul 2013 Secția Maghiară produce un total de 300 de minute de emisie pe săptămână pe programele TVR 1, TVR 2 și TVR 3. , orele de difuzare a emisiunilor în limba maghiară fiind programate astfel: De asemenea echipa Secției Maghiare face și o selecție din programele proprii pentru grilele TVR Târgu Mureș, în zilele de miercuri.

222. Față de situația din 2012, când timpii de antenă ai ELM erau de 245 minute pe săptămână, observăm o creștere a timpului de emisie alocat, la 300 minute/săptămână. Creșterea spațiului de emisie s-a datorat planului de restructurare al SRTV, când, în urma desființării posturilor TVR Info și TVR Cultural, programele au fost regrupate. Din păcate, orele de transmisie sunt în continuare foarte departe de prime time. Mai mult, fragmentarea programelor dedicate minorității maghiare face imposibilă difuzarea, de pildă, a spectacolelor de teatru și a filmelor, acestea având durate mai mari decât spațiile de emisie alocate pentru ELM.

Studiourile regionale

223. TVR CLUJ are în aria de acoperire regiunea nord-vest a țării, însă emisiunile regionale sunt transmise prin rețea analogică, totalmente depășită pentru cerințele secolului 21, nimeni nu mai folosește azi antenele clasice de televiziune. Existența emisiunilor regionale în grila de program a televiziunilor prin cablu nu este deloc verificabilă, televiziunea națională neavând date concrete în acest sens, fiind astfel imposibil de stabilit, care este numărul telespectatorilor/ consumatorilor finali ai unei emisiuni anume, același aspect fiind valabil și în cazul minorităților naționale.

224. Emisiunile în limba maghiară a studioului regional Cluj, pot fi urmărite zilnic, de luni până sâmbătă între orele 16.00 și 17.00, telespectatorii maghiari având deci o oră pe zi la dispoziție pentru urmărirea emisiunii în limba maternă.

225. Emisiunile realizate de studioul regional Târgu Mureș, ar trebui să poată fi urmărite în județele din Ținutul Secuiesc, dar și în acest caz, transmisia este îngreunată din motivele tehnice amintite anterior . Se poate afirma însă cu certitudine, că durata emisiunilor în limba maternă destinate comunității maghiare din Secuime nu este nici pe departe proporțională cu procentul populației maghiare din regiune. Luând în considerare faptul că, studioul regional Târgu Mureș are în aria de acoperire județele Mureș (36,46 % maghiarime), Harghita (82,9 % maghiarime) și

Covasna (71, 59 % maghiarime), în raport cu aceste date, studioul regional Târgu Mureș alocă doar o oră pe zi emisiunilor în limba maghiară, de luni până vineri, între orele 17 și 18, respectiv câte două ore în week-end, dimineața în intervalul dintre orele 8.00 și 10.00.

- 226.** Studioul regional Timișoara cu aria de acoperire Banat, difuzează doar o singură emisiune pe săptămână în limba maghiară cu durata de 50 minute.
- 227.** Studioul TVR3 a fost înființat în urmă cu câțiva ani cu scopul de a prelua emisiunile difuzate de studiourile regionale, respectiv de a difuza emisiuni în limba română și ale minorităților naționale. Însă încă de la înființarea sa, emisiunile în limba maghiară au fost programate la ore nefavorabile. Emisiunea în limba maghiară a studioului de la București intitulată „Toți împreună” , este transmisă vineri, de la ora 11:50 (durata efectivă: 48 de minute), redacția maghiară din Cluj transmite în zilele de marți și joi câte 50 de minute, între orele 11.50 și 12.40, redacția din Târgu Mureș în ziua de luni la aceeași oră, în timp ce redacția timișoreană, miercurea.
- 228.** În concluzie putem afirma, că singurul post de televiziune național programează difuzarea emisiunilor în limba maghiară la ore foarte timpurii ale amiezii, când majoritatea spectatorii sunt doar pensionarii.

Postul Național de Radio

- 229.** Societatea Română de Radio dispune de un număr însemnat de frecvențe cu acoperire națională, ce pot fi accesate pe unde scurte, medii și lungi, respectiv pe internet (Radio România Actualități, Antena Satelor, România Cultural, România Muzical, România Internațional, Radio Chișinău, eTeatru.ro, Radio 3 Net "Florian Pittiș", Teatrul Național Radiofonic). În ceea ce privește acoperirea cu studiouri regionale, oferta este de asemenea bogată (România Regional, București fm, Radio Cluj, Radio Constanța, Radio Vacanța, Radio Craiova, Radio Iași, Radio Reșița, Radio Târgu Mureș, Radio Timișoara). Însă în contradicție cu oferta vastă și variată de studiouri și programe, prezența emisiunilor în limba maghiară este și în acest caz deficitară.
- 230.** Dar, cu toate acestea, în cazul studiourilor de radio situația este mult decât cea a televiziunilor. Schimbarea a avut loc abia în primăvara anului 2013, când în urma multor discuții și târguieli, studioul din Târgu Mureș a ajuns să difuzeze pe două frecvențe separate, pe una în limba română, pe cealaltă în limba maghiară. Până în primăvara aceluși an însă, cele două redacții împărțeau o singură frecvență de difuzare, ceea ce a îngreunat covârșitor formarea unui obicei de ascultare, deoarece emisiunile în cele două limbi se schimbau frecvent pe parcursul aceleiași zi. Acest gen de distribuire a emisiunilor nu era în folosul niciuneia dintre părți, motiv pentru care ce s-a realizat introducerea a două frecvențe separate și au fost create condițiile tehnice necesare pentru difuzarea separată a emisiunilor în limba română și maghiară pe frecvențe diferite.
- 231.** Pe frecvența de difuzare în limba maghiară durata totală a emisiunilor este de 16 ore zilnic, însă condițiile tehnice erau îndeplinite doar în proporție de 50%. Studioul regional de limbă maghiară din Târgu Mureș acoperă patru județe: Mureș, Harghita, Brașov și Covasna. Însă în județul Covasna, de exemplu, unde comunitatea maghiară este însemnată, banda de transmisie pe unde scurte nu este funcțională. În epoca modernă a radioului tendința internațională este de renunțare la undele de frecvențe medii și lungi, un exemplu în acest sens ar fi și cel al noilor autovehicule, care sunt dotate cu aparate radio doar pentru unde ultrascurte. Tocmai din acest motiv, pentru studioul regional de limbă maghiară din Târgu Mureș marea provocare a fost extinderea și perfecționarea calității de acoperire pe unde ultrascurte. Acest lucru s-a întâmplat până la urmă în 2015 și 2016.

- 232.** În ceea ce privește radioul național, situația este în continuare gravă pentru ascultătorii maghiari din județele din mijlocul Transilvaniei, regiunea Partium și Maramureș. Cu toate că studioul de radio Cluj se divizează pe mai multe frecvențe, alternând emisiunile în limba română, maghiară sau a altor minorități naționale, în cazul acesta sunt întâlnite cele mai mari probleme din punct de vedere tehnic: acoperirea celor opt județe (Cluj, Satu Mare, Sălaj, Bihor, Bistrița-Năsăud, Alba, Sibiu) pe unde media este de 60%, în timp ce pe unde scurte este de abia 23%.
- 233.** Emisiunea difuzată în limba maghiară este de șapte ore pe zi la Radio Cluj, dar este totuși foarte redusă ca durată raportat la procentul populației maghiare din zonă (în această regiune trăiește 34% din populația de etnie maghiară din România). Prin urmare, soluția corectă ar fi, și în acest caz, separarea frecvențelor de difuzare, asemănător studioului regional din Târgu Mureș. Emisiunile în limba maghiară sunt în prezent divizate în următorul fel: de luni până vineri de două ori pe zi, între orele 6.00- 8.00 și 15.00-18.00, respectiv 02.00-04.00, sâmbătă între 08-10.00, iar duminică între 14.00 și 16.00. După lungi discuții, spre sfârșitul anului 2015 s-a luat decizia, ca urmând modelul studioului Târgu-Mureș, emisiunile în limba minorităților naționale și în limba română să fie difuzate pe două frecvențe separate. Deocamdată acest lucru nu s-a materializat până la mijlocul anului 2016.
- 234.** Studioul regional Timișoara, având aria de acoperire Banatul, asigură difuzarea pe unde medii a unei singure ore pe zi în limba maghiară, aceeași regulă fiind valabilă și în cazul redacției maghiare a studioului din București.

Concluzii

- 235.** Concluziile formulate mai jos sunt general-valabile pentru redacțiile maghiare atât ale studiourilor de radio, cât și a celor de televiziune
- Redacțiile minorităților naționale nu au nici un fel de autonomie, iar din punct de vedere administrativ nu au atribuții proprii și nu dispun deloc de resurse materiale proprii. Toate aceste aspecte depind strict de conducerea centrală din București, fapt care îngreunează mult desfășurarea activității în condiții optime a studiourilor regionale. Soluția optimă ar fi garantarea unui statut juridic și independent pentru redacțiile regionale, alocarea unui buget propriu echitabil, care să țină cont de durata spațiilor de emisie și de necesitățile specifice fiecărui studio în parte.
  - Lipsește în totalitate formarea profesională în limba maternă. Ar fi necesară asigurarea posibilității de formare continuă și permanentă în limba maternă.
  - Nu se efectuează o evaluare a audienței emisiunilor în limba minorităților naționale nici de către Societatea Română de Radio, nici de Societatea Română de Televiziune. În ultimii 26 de ani există un singur sondaj relevant cu privire la nivelul de audiență și de preferințe a emisiunilor difuzate de RRA și TVR în limbile minorităților naționale.
  - Se poate constata că România respectă doar parțial și într-un mod superficial prevederile cuprinse în Carta Europeană a limbilor regionale și minoritare, mai ales în domeniul informării publice prin mass media.

Exemplu de grilă TV din anul 2012 Canal	Titlu	Ziua	Ora	Durată	Observații
TVR 1	Limba maghiară pe programul 1	Luni/marți	15.30-17.00/ 16.00-17.00	90 min /60 min	-
TVR 2	Limba maghiară pe programul 2	Joi	14.35-15.35	60 min	Împreună prin Europa
TVR 3	Emisiunea de vineri în limba	Vineri	11.50-12.45	50 min	Împreună

- 236.** Referitor la solicitarea Comitetului de la paragraful 582 privind informații referitoare la modul de implementare a acestei prevederi în legătură cu limba maghiară, lista prezentată de raportul oficial este eronată în ceea ce privește publicațiile (reviste și ziare) în limba maghiară ca fiind susținute parțial de către stat. Lista cuprinde publicații care nici nu funcționau la data amintită, iar susținerea din partea statului nu exista.
- 237.** Nu este amintit însă o inițiativă a ministrului culturii, Kelemen Hunor din 2010, când au fost alocate 2.500.000 RON din fondul de rezervă a Guvernului României pentru susținerea revistelor culturale maghiare și române. Până în 2014 revistele culturale maghiare Helikon, Látó, Korunk, Székelyföld, Várad, Cimbora au primit fonduri guvernamentale.

X. Article 12 – Cultural activities and facilities

- 238. Paragraph 1 -** *With regard to cultural activities and facilities – especially libraries, video libraries, cultural centres, museums, archives, academies, theatres and cinemas, as well as literary work and film production, vernacular forms of cultural expression, festivals and the culture industries, including inter alia the use of new technologies – the Parties undertake, within the territory in which such languages are used and to the extent that the public authorities are competent, have power or play a role in this field:*
- 239. Subparagraph a)** *to encourage types of expression and initiative specific to regional or minority languages and foster the different means of access to works produced in these languages;*
- 240.** The Romanian authorities underfinance the culture of the Hungarian minority in Romania. State funds allocated to culture (by the central or local governments) do not achieve the 6,5% threshold, as high as the Hungarian speaking community is in Romania. In Cluj-Napoca, where the largest number of Hungarians live, only in the Hungarian theatre are created the conditions for Romanian and English subtitles, no other cultural institution is offering any translations. All communication related to cultural activities by the County Councils and Local Councils in Transylvania, where the Hungarian community lives is done only in Romanian language. Exception is Harghita and Covasna counties, where Hungarians live in majority. As an example, at the cultural days of Cluj-Napoca, organised by the town council, no Hungarian leaflet is produced, nor in printed form, nor on the web. In the Museums no information is available in Hungarian language, except the two counties, and Mures county.

241. Although there is a decree of the Minister of Culture from 2014, only about 100 monuments (out of more than 6000 belonging to the cultural heritage of the Hungarian minority) are marked in Hungarian.
242. There is a programme set up by the former Minister of Culture, Hunor Kelemen, to support periodicals, among them ones in Hungarian language. Unfortunately, the number of Hungarian periodicals financed is extremely limited, due to the fact that it is the current Minister's decision which publications receive financing, and that decision is usually not favourable to the ethnic minorities.
243. *Subparagraph b) to foster the different means of access in other languages to works produced in regional or minority languages by aiding and developing translation, dubbing, postsynchronisation and subtitling activities;*
244. There is no state programme to finance the translation of literary works from/to Hungarian, nor are these translations encouraged, by supporting publishers to order such services. At the international book fairs Romania does not present books published in minority languages. Writers, poets creating in minority languages are not promoted in Romania, nor abroad by the state.
245. *Subparagraph c) to foster access in regional or minority languages to works produced in other languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;*
246. The state does not finance translation of works from other languages, nor does support publishers to do so. Films are not dubbed or subtitled in Hungarian, only the ones in the Hungarian television channels.
247. *Subparagraph d) to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities of various kinds make appropriate allowance for incorporating the knowledge and use of regional or minority languages and cultures in the undertakings which they initiate or for which they provide backing;*
248. Intercultural dialogue is not encouraged by the Romanian state, nor are specific programmes financed which promote the parallel use of languages. In Transylvania, there are events dedicated to the Romanian community, where no Hungarian language is spoken, regardless of the percentage of Hungarian speaking community living in the area.
249. *Subparagraph e) to promote measures to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities have at their disposal staff who have a full command of the regional or minority language concerned, as well as of the language(s) of the rest of the population;*
250. At the different cultural events, organised by the authorities in Transylvania, no measures are taken to ensure the use of Hungarian language. No translation is provided, no staff trained to fulfill this task. No communication is provided, whatsoever, in Hungarian, except the counties mentioned above.
251. *Subparagraph f) to encourage direct participation by representatives of the users of a given regional or minority language in providing facilities and planning cultural activities;*

252. The facilities provided for the Hungarian community to organise events are often restricted to secondary spaces, or banned from public areas. A clear example happened at Targu Mures, where the Forgatag, a major cultural event organised by the Hungarian community was banned from being held in the center of the town.
253. *Subparagraph g) to encourage and/or facilitate the creation of a body or bodies responsible for collecting, keeping a copy of and presenting or publishing works produced in the regional or minority languages;*
254. Although the National Library of Romania keeps copies of documents of the national minorities, beyond the collection activities usually carried out by national libraries no other body financed by the Romanian state is collecting any materials published in Hungarian (audiovisual materials and publication of works in Hungarian). The Hungarian minority is able to fulfill this task, but the Romanian state should finance this activity.
255. *Subparagraph h) if necessary, to create and/or promote and finance translation and terminological research services, particularly with a view to maintaining and developing appropriate administrative, commercial, economic, social, technical or legal terminology in each regional or minority language.*
256. There is a lack of administrative terminology in Hungarian, as a result of which civil servants often use Romanian. No relevant terminological research appears to take place.
257. There are no measures taken to promote and finance translation and terminological research services with a view to developing appropriate administrative, technical or legal terminology in Hungarian. No forms are provided by the local authorities in Hungarian, and we can not use our mother-tongue in local administration, or any local institutions, except Hargita and Covasna counties.
258. *Paragraph 2- In respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage and/or provide appropriate cultural activities and facilities in accordance with the preceding paragraph.*
259. There are very few events supported by the state: National Minorities Day, the Minority Theatre Festival and the Interethnic Film Festival, but the Hungarian language has not benefited from them. There is no real wish from the state to make known the culture of the minorities to the citizens of the country, and the very existence of the minorities is not considered by the state as an asset. The budget and the size of this events does not come even close to the 6,5 percent threshold of the Hungarian community in Romania.
260. *Paragraph 3 - The Parties undertake to make appropriate provision, in pursuing their cultural policy abroad, for regional or minority languages and the cultures they reflect.*
261. As stated above, Romania does not promote the artists creating in Hungarian. At the international book fairs, cultural festivals where Romania is represented the culture of the Hungarian minority is totally absent. The cultural heritage of the Hungarian minority is not promoted by Romania at all, either at international fairs, either in publications. For example, at the Unesco nominations for intangible cultural heritage, songs and dances belonging to the

Hungarian community were presented as Romanian, so there is no acknowledgement of our culture at international level, due to the lack of presentation by the Romanian authorities.

XI - Art 13 – Viața economică și socială

Considerații generale

- 262.** În cea ce privește activitățile economice și sociale, prin Legea 282/2007 România a ratificat Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, cu privire la limba maghiară, care în art. 13 par. (1) obligă statul să asigure condiții generale, legislative, pentru folosirea limbii maghiare, în domeniile ce țin de viața economică și socială, iar la par. (2) obligă statul ca la nivelul autorităților publice, în zonele în care limbile regionale sau minoritare sunt folosite, să definească reglementări în activitățile economice, sociale, financiare, bancare, etc. pentru folosirea limbii maghiare.
- 263.** În raportul său din 2012, Comitetul de Experți observă că în domeniile referitoare la par. (1), raportul periodic inițial nu conține nici o informație specifică cu privire la aplicarea acestei dispoziții, motiv pentru care solicită autorităților române să furnizeze în următorul raport periodic informații concrete cu privire la modul în care s-au pus în aplicare prevederile pentru limba maghiară.
- 264.** Referitor la par. (2), Comitetul de Experți nu este lămurit în ceea ce privește măsurile practice care sunt luate de către autoritățile publice pentru asigurarea aplicării acestor prevederi în toate zonele în care vorbitorii de limba maghiară au un număr semnificativ, precum facilitățile de asistență socială, cum ar fi spitalele, azilurile și căminele de bătrâni.
- 265.** În al doilea Raportul raport periodic prezentat de Guvernul României, în anul 2016, Guvernul declară că potrivit informațiilor transmise de Uniunea Democrată Maghiară din România, în regiunile în care comunitatea maghiară deține o pondere demografică semnificativă, cum ar fi Covasna/Kovácsna, Harghita/Hargita, Mureș/Maros, Sălaj/Szilágy, Bihor/Bihar și Satu Mare/Szatmár/Sathmar, utilizarea limbii maghiare este larg răspândită în cadrul societății civile. Nu s-a răspuns însă la întrebarea adresată de Comitetul de Experți, în sensul că raportul nu menționează informațiile concrete cerute cu privire la modul în care s-au pus în aplicare prevederile referitoare la limba maghiară.
- 266.** **Paragraful 1** *În ceea ce privește activitățile economice și sociale, părțile se angajează, pentru ansamblul țării:*
- 267.** **Subparagraful a)** *să excludă din propria legislație orice dispoziție care interzice ori limitează în mod nejustificat folosirea limbilor regionale sau minoritare în documentele referitoare la viața economică ori socială și, mai ales, în contractele de muncă și în documentele tehnice, cum ar fi instrucțiunile de utilizare a produselor sau a echipamentelor tehnice;*
- 268.** Potrivit Raportului prezentat de către Guvern, „*legislația română nu conține prevederi care să interzică sau restricționeze fără motive întemeiate folosirea limbilor regionale sau minoritare în documente referitoare la viața economică sau socială, în special contracte de muncă...*”. După o analiză a Codului Muncii (Legea nr. 53 din 24 ianuarie 2003) art. 16, constatăm imediat contradicția juridică: „***Contractul individual de muncă se încheie în baza consimțământul părților, în formă scrisă, în limba română.***”

269. În ceea ce privește instrucțiunile de utilizare a produselor sau a echipamentelor tehnice, folosirea limbii maghiare nu este garantată sau promovată de lege. **Legea nr. 95 din 14 aprilie 2006 privind reforma în domeniul sănătății** precizează doar condițiile în care trebuie folosită limba română: **art. 773 alin. (2)** „*Prospectul trebuie să fie scris și conceput spre a fi clar și ușor de înțeles, permițând utilizatorilor să acționeze corespunzător, când este cazul, cu ajutorul specialiștilor din domeniul sănătății; prospectul trebuie să fie clar lizibil în limba română*”. **Art. 773 alin. (3)** „*Dacă medicamentul nu este destinat eliberării directe către pacient, Agenția Națională a Medicamentului poate acorda exceptarea de la obligația prezenței anumitor informații pe etichetă și în prospect și de la obligația ca prospectul să fie în limba română*”. Prevederile articolelor, nu împiedică inscripționarea prospectelor în mai multe limbi (cu condiția ca în toate limbile folosite să apară aceleași informații), însă nici nu promovează inscripționarea multilingvă.

270. Numeroase documente ce țin de viața economică sau socială, precum permisul de conducere, contractele de vânzare (în cazul înstrăinării bunurilor imobile și al autoturismelor), cartea de identitate a unui autoturism, diplomele și certificatele emise de autorități, cartea de sănătate, certificatele medicale, certificatele militare, certificatele economice etc, sunt emise și sunt valabile exclusiv în limba română.

271. În cazul persoanelor cu dizabilități controlul anual este organizat numai în limba română, iar documentele și înregistrările medicale se efectuează tot exclusiv în limba română. Grupul parlamentar UDMR din Camera Deputaților a inițiat modificarea Legii nr. 95 din 2006 privind reforma în domeniul sănătății în sensul încadrării de personal de specialitate de asistență medicală cunoscătoare a limbii minorităților naționale în unitățile administrativ teritoriale în care cetățenii minorităților naționale au o pondere de peste 20% din numărul locuitorilor. Scopul este crearea unui mecanism instituțional de garantare a exercitării efective a dreptului pacienților de a comunica în limba lor maternă prin asigurarea folosirii acestei limbii pe durata întregii consultații, nu doar în privința comunicării informațiilor importante.

- angajament neîndeplinit –

272. **Subparagraful b)** să interzică introducerea în regulamentele interne ale întreprinderilor și în actele private a oricăror clauze ce exclud ori limitează folosirea limbilor regionale sau minoritare, cel puțin între vorbitorii aceleiași limbi;

273. Raportul Guvernului din 2016 nu conține nici o informație referitoare la modul în care s-au pus în aplicare prevederile subparagrafului b) pentru limba maghiară. Nu există nici o statistică sau declarație oficială legată de regulamentele interne ale instituțiilor publice, ale întreprinderilor. În practică marea majoritate a firmelor din România folosesc numai limba română în comunicarea oficială internă scrisă, cu toate că legea Societăților Comerciale (Legea nr. 31/1990), lege considerată baza vieții antreprenoriale și a dreptului comercial, nu conține nici o reglementare care să interzică introducerea în regulamentele interne ale întreprinderilor și în actele private a oricăror clauze ce exclud sau limitează folosirea limbii maghiare.

274. Potrivit Raportului Guvernului, în cazul încălcării acestei obligații, există posibilitatea ca victima să se adreseze Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. Chiar dacă aceasta este o posibilitate binevenită, nu constituie în opinia noastră, un angajament concret din partea statului de a interzice „*introducerea în regulamentele interne ale societăților și în documentele private a oricăror clauze care exclud sau restricționează utilizarea limbilor regionale sau a celor aparținând minorităților, cel puțin între utilizatorii aceleiași limbi*”.

- angajament neîndeplinit -

275. *Subparagraful c) să se opună practicilor ce tind să descurajeze folosirea limbilor regionale sau minoritare în cadrul activităților economice și sociale;*

276. Raportul de stat din 2016 nu conține nicio informație referitoare la modul în care s-au pus în aplicare prevederile pentru limba maghiară. Nu există legislație prin care statul s-ar opune practicilor ce tind să descurajeze folosirea limbilor regionale sau minoritare în cadrul activităților economice și sociale, însă, cum se poate observa și la punctul 8 din prezentul raport (referitoare la art. 13 - Viața Economică și Socială), legislația încurajează exclusiv folosirea limbii române în viața economică și socială. Considerăm aceste reglementări drept o limitare indirectă nejustificată în ceea ce privește folosirea limbii maghiare.

- angajament neîndeplinit -

277. *Subparagraful d) să faciliteze și/sau să încurajeze prin alte mijloace decât cele vizate în paragraful c) folosirea limbilor regionale sau minoritare.*

278. Raportul apărut în anul 2016 nu conține nici o informație referitoare la modul în care s-au pus în aplicare prevederile pentru limba maghiară. Nu există legislație care să faciliteze și/sau să încurajeze prin alte mijloace folosirea limbii maghiare.

279. În pofida ratificării Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare de către România, informațiile referitoare la drepturile lingvistice ale minorităților și obligațiile asumate de România nu sunt mediatizate, publicate de către autorități, informațiile în cauză nu sunt disponibile pentru publicul larg și autorități. În majoritatea situațiilor persoanele aparținând minorităților naționale, în speță minorității maghiare, nu-și cunosc drepturile legate de utilizarea limbii materne. Nu se asigură nici măcar informarea elementare, de exemplu în manualele școlare cu privire la drepturile minorităților.

- angajament neîndeplinit -

280. *Paragraful (2) În domeniul activităților economice și sociale, părțile se angajează, în măsura în care autoritățile publice sunt competente în zona în care limbile regionale sau minoritare sunt folosite și dacă acest lucru este posibil.*

281. *Subparagraful c). să vegheze ca instituțiile sociale, cum ar fi spitalele, căminele de bătrâni, azilurile, să ofere posibilitatea de a primi și de a îngriji, în propria lor limbă, pe vorbitorii unei limbi regionale sau minoritare, care necesită îngrijiri din motive de sănătate, vârstă etc.*

282. Se constată o îmbunătățire în ceea ce privește folosirea limbii maghiare în instituțiile sociale descentralizate, însă nu există nicio lege concretă care să garanteze folosirea în practică a limbii maghiare în aceste instituții. Nu există cursuri, seminare sau workshop-uri organizate de către aceste instituții pentru personalul propriu care ar ajuta la însușirea terminologiei maghiare în instituțiile sociale și îmbunătățirea folosirii limbii maghiare.

283. În practică, pentru a primi ajutorul social din partea statului, toate formularele ce trebuie completate, sunt redactate exclusiv în limba română, cu toate că în regiunile în care comunitatea maghiară deține o pondere demografică semnificativă, majoritatea familiilor defavorizate sunt maghiare. Situația este asemănătoare și în sistemul de sănătate, în sistemul Casei de Pensii și cel al locuințelor sociale: cererile, prescrierile și registrele medicale sunt redactate exclusiv în limba română.

284. Nu există informații în limba maghiară cu privire la înscrierea copiilor cu dizabilități în sistemul de educație, cu privire la ajutoarele sociale pe care le pot accesa de la stat. Familiile dezavantajate primesc răspuns la cererile introduse doar în limba română. Reiese din aceste exemple, că informațiile pentru familiile dezavantajate sunt disponibile numai în cazul în care cineva le explică conținutul documentelor sau sunt ajutate în redactarea documentațiilor, după caz.
285. Situația persoanelor cu dizabilități de etnie maghiară este rezolvată doar în județele Covasna/Kovászna, Harghita/Hargita și parțial în Mureș/Maros. În celelalte județe educația, integrarea și îngrijirea acestor persoane în instituțiile publice este asigurată doar în limba română. Din acest motiv, se încearcă suplimentarea acordării acestor servicii prin entități private, confesionale, în condițiile în care entitățile private primesc doar un sfert din finanțarea acordată instituțiilor publice pentru aceleași servicii.
286. Nici problema formării personalului care se ocupă de persoanele cu dezabilități nu poate fi privită ca soluționată. Acreditarea cursurilor se face numai în limba română, iar din acest motiv și materialele de curs trebuie să fie redactate în limba română. În practică, depinde de învățător dacă limba de predare este cea maghiară sau română.
287. Numai spitalele județene din județele Covasna/Kovászna și Harghita/Hargita au site-uri de web în limba maghiară. **- angajament parțial îndeplinit – Se poate folosi limba maghiară numai oral și doar în zonele cu o majoritate maghiară.**
288. **Subparagraful d)** *să supravegheze, prin mijloace corespunzătoare, ca instrucțiunile de siguranță să fie înscrise și în limbile regionale sau minoritare*
289. Raportul de stat din anul 2016 nu conține nici o informație referitoare la modul în care s-au pus în aplicare prevederile Cartei pentru limba maghiară. Nu există legislație care să asigure prin mijloace adecvate elaborarea instrucțiunilor de securitate și în limbile regionale sau cele aparținând minorităților. În practică, pot exista cazuri izolate, nerelevante în care unele instrucțiuni de securitate sunt elaborate și în limba maghiară, fără însă ca acestea să fie susținute de lege.
- angajament neîndeplinit –
290. **Subparagraful e)** *să facă accesibile în limbile regionale sau minoritare informațiile furnizate de autoritățile competente, în ceea ce privește drepturile consumatorilor.*
291. Raportul apărut în anul 2016 nu conține nicio informație referitoare la modul în care s-au pus în aplicare prevederile pentru limba maghiară. Nu există legislație care să facă accesibile în limbile regionale sau minoritare informațiile furnizate de autoritățile competente, în ceea ce privește drepturile consumatorilor. În practică, pot exista cazuri izolate, nerelevante, în care informații despre drepturile consumatorilor sunt elaborate și în limba maghiară, fără însă ca acestea să fie susținute de lege.
- angajament neîndeplinit –

Concluzii

292. Prevederile din art. 13 al Cartei sunt parțial îndeplinite, în practică nu se asigură utilizarea limbii materne în serviciile de sănătate și cele sociale.

Nu se asigură utilizarea limbii maghiare în cadrul informării legate de drepturile consumatorilor și nici în ceea ce privește instrucțiunile de securitate sau avertismentele de pericol.

X. Art. 14 Schimburi transfrontaliere

Analiză pe puncte

Articolul 14 - Schimburi transfrontaliere:

- 293. Paragraful a)** să aplice acordurile bilaterale și multilaterale existente care le angajează față de statele în care aceeași limbă este folosită într-o formă identică ori apropiată sau, dacă este necesar, să depună toate eforturile pentru a încheia astfel de acorduri, de natură să favorizeze contractele între vorbitorii aceleiași limbi din statele respective, în domeniile culturii, învățământului, informației, formării profesionale și educației permanente;
- 294. Paragraful b)** în interesul limbilor regionale sau minoritare, să faciliteze și/sau să promoveze cooperarea transfrontalieră, mai ales între autoritățile regionale ori locale din zonele în care aceeași limbă este folosită într-o formă identică sau apropiată.
- 295.** Există acorduri bilaterale privind schimburile transfrontaliere, există o serie de colaborări între autoritățile locale. Fondurile alocate pentru aceste activități sunt insuficiente.

XI: Art. 6. Informare

- 296.** Părțile se angajează să vegheze ca autoritățile, organizațiile și persoanele interesate să fie informate asupra drepturilor și obligațiilor stabilite de prezenta Cartă.
- 297.** Nu există niciun material de informare și nicio campanie de informare asupra drepturilor și obligațiilor stabilite de Cartă.

Concluzii generale

- 298.** Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare constituie una dintre cele mai importante instrumente legale internaționale pentru asigurarea dreptului de a utiliza limba maternă, ca parte fundamentală a dreptului de păstrare, dezvoltare și exprimare a identității etnice.
- 299.** Prezentul material demonstrează că România nu are **o abordare sistematică și permanentă** în asigurarea implementării efective în practică a Cartei, aducând atingere drepturilor lingvistice ale cetățenilor români aparținând minorității maghiare.
Astfel, România nu a creat un sistem de monitorizare și control al procesului de aplicare a drepturilor prevăzute în Cartă, în acest sens nu a desemnat autorități ale statului cu sarcini în acest domeniu sau în cazurile în care s-a procedat în acest sens, acestea nu-și îndeplinesc obligațiile legale. Sistemul sancționator pentru neaplicarea drepturilor lingvistice nu există sau nu se aplică, neîndeplinind standardul minim internațional de a fi efectiv, proporțional și disuasiv.
- 300.** Perioada supusă analizei arată un regres semnificativ în aplicarea drepturilor lingvistice a comunității maghiare, manifestat în special prin:
- refuzul de a aplica legea în domeniu;
  - interpretarea restrictivă și excesivă a legislației de către autorități și de instanțele de judecată, astfel încât se creează imposibilitatea exercitării drepturilor lingvistice;

- aplicarea unui dublu standard prin practica autorităților și a justiției, astfel încât utilizarea limbii maghiare să fie eliminată;
- refuzul autorităților publice de a dialoga asupra stadiului de implementare a Cartei, lipsa de transparență;
- lipsa unor baze de date, de colectare de date și publicarea acestora – NO Data No Progress;
- redactarea, publicarea și dezbaterea unor rapoarte pe domeniu;
- lipsa unui sistem de monitorizare și sancționare.

- 301. În învățământ (art. 8)** - legislația românească și interpretarea ei nu sunt în măsură să garanteze în mod efectiv și eficient obligațiile cuprinse în Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare. În lipsa unor legi interne clare, folosirea limbii maghiare în relațiile cu instituțiile de învățământ rămâne incertă, dând posibilitate fiecărui conducător de instituție să decidă singur dacă implementează sau nu prevederile legate de folosirea limbii maghiare. Totodată, după cum am arătat, România cunoaște o serie de deficiențe și lipsuri în aplicarea practică a prevederilor legale obligatorii în privința învățământului în limba maghiară. Unul dintre cele mai evidente abuzuri se materializează în cazul Universității de Medicină și Farmacie Târgu Mureș.
- 302. În justiție (art. 9)** – România nu asigură utilizarea limbii materne în accesul la justiție în materie civilă și administrativă. De asemenea, nu există o strategie de formare a funcționarilor în justiție pentru asigurarea resursei umane necesare serviciului de utilizare a limbii maghiare. Nu sunt traduse în limba maghiară principalele legi organice adoptate în ultimii ani.
- 303.** Deficiența majoră în domeniul justiției este lipsa datelor naționale oficiale privind respectarea legislației referitoare la drepturile minorităților, în situația în care absența acestor date ne împiedică să evaluăm aplicarea legii în cazul de față. În opinia noastră lipsa de monitorizare a modului de aplicare, prin însăși lipsa informațiilor, respectiv reticența Statului de a lua cunoștință despre situația respectării sau a nerespectării prevederilor legale din domeniu, conduce la încălcarea obligațiilor de garantare efectivă a drepturilor enumerate prin Cartă și Legea de ratificare.
- 304.** La nivelul **autorităților administrative și publice (art. 10)** – legea este interpretată în mod restrictiv, neasigurându-se utilizarea limbii materne în domeniu. Utilizarea limbii maghiare este asigurată în general doar în autoritățile publice locale conduse de cetățeni români aparținând minorității maghiare. Prefecții au întreprins o serie de măsuri pentru împiedicarea sau limitarea utilizării limbii maghiare în administrația publică locală. Marea majoritatea a autorităților publice deconcentrate nu asigură utilizarea limbii maghiare.
- 305.** În privința **mijloacelor de comunicare (art.11)** – justiția împiedică finanțarea ziarelor în limba maghiară de către autoritățile publice, obligându-le să le traducă simultan în limba oficială a statului.
- 306.** Statul nu asigură un cadru standard minim în vederea asigurării mijloacelor de comunicare în limba maghiară, astfel:
- lipsește în totalitate formarea profesională în limba maternă. Ar fi necesară asigurarea posibilității de formare continuă și permanentă în limba maternă.
  - nu se efectuează o evaluare a audienței emisiunilor în limba minorităților naționale nici de către Societatea Română de Radio, nici de Societatea Română de Televiziune. Nu există

niciun sondaj relevant cu privire la nivelul de audiență și de preferințe a emisiunilor difuzate de RRA și TVR în limbile minorităților naționale.

- se poate constata că România respectă doar parțial și într-un mod formal și superficial prevederile cuprinse în Carta Europeană a limbilor regionale și minoritare, mai ales în domeniul informării publice prin mass media.

307. Raportat la activitățile și facilitățile culturale (art.12) – nu se asigură utilizarea limbii maghiare și nu se alocă fonduri rezonabile în domeniu, astfel:

- reprezentarea minorităților în instituțiile culturale este mult sub nivelul proporțional cu procentul de 6,5%, astfel minoritatea maghiară nu are șansa de a participa în programarea și implementarea politicilor statului în cultură;
- finanțările destinate activităților culturale sunt drastic scăzute față de necesități;
- cercetarea din domeniul culturii (arheologie, istoria artei, lingvistică, muzicologie, etc) nu este finanțată corespunzător procentului acestei minorități;
- patrimoniul cultural al minorității maghiare din România este lăsat în paragină, accesul la fondurile destinate acestei activități fiind foarte limitată;
- instituțiile culturale, insuficiente ca și număr și specializare, sunt subfinanțate;
- traducerile operelor literare sunt insuficiente, care are ca rezultat marginalizarea culturii minorităților, și lipsa aproape totală a înțelegerii și acceptării acestei minorități, ducând la inexistența dialogului cultural interetnic;

308. Viața economică și socială - prevederile din **art. 13** al Cartei sunt parțial îndeplinite, în practică nu se asigură utilizarea limbii materne în serviciile de sănătate și cele sociale.

Nu se asigură utilizarea limbii maghiare în informarea legată de drepturile consumatorilor și nici în ce privește instrucțiunile de securitate și avertismentele de pericol.

309. Schimburi transfrontaliere (art.14) - se îndeplinește parțial această cerință, nu există o finanțare a activităților reglementate la acest punct.

310. Informare (art. 6) – o activitate care lipsește în totalitate, statul român nu a promovat nicio campanie de informare în domeniul Cartei.

311. Organizația aplicantă constată că România nu îndeplinește obligațiile asumate prin ratificarea Cartei în privința asigurării utilizării limbii maghiare. În acest sens, facem apel către Consiliul Europei să întreprindă toate măsurile pentru ca România să implementeze în mod efectiv prevederile Cartei în privința limbii maghiare.

Solicităm autorităților române să ia în considerare și să implementeze recomandările formulate în prezentul material în scopul îndeplinirii obligațiilor asumate prin Cartă și să inițieze un dialog cu reprezentanții minorității maghiare în acest sens.